

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

MUHASEBE VE FİNANSMAN

**SERMAYE PİYASASI FAALİYETLERİ
343FBS043**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

İÇİNDEKİLER

AÇIKLAMALAR	iii
GİRİŞ	1
1. PİYASA	3
1.1. Tanımı	3
1.2. Tarafları	4
1.2.1. Tasarruf Sahipleri (Fon Arz Edenler)	4
1.2.2. Yatırımcılar – Tüketiciler (Fon Talep Edenler)	4
1.2.3. Yardımcı Kuruluşlar (Fon Akımına Aracılık Edenler)	5
UYGULAMA FAALİYETİ	6
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	7
ÖĞRENME FAALİYETİ-	10
2. PİYASA ÇEŞİTLERİ	10
2.1. Mal Piyasası	10
2.2. Finansal Piyasalar	11
2.2.1. Para Piyasaları	12
2.2.2. Sermaye Piyasaları	12
UYGULAMA FAALİYETİ	21
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	22
ÖĞRENME FAALİYETİ-	26
3. SERMAYE PİYASASI FAALİYETLERİ	26
3.1. Halka Arza Aracılık Faaliyeti	26
3.1.1. En İyi Gayret Aracılığı	27
3.1.2. Aracılık Yüklenimi	27
3.1.3. Halka Arza Aracılığın Esasları	28
3.1.4. Halka Arza Aracılık Sözleşmesi	28
3.2. Alım Satım Aracılık Faaliyeti	29
3.2.1. Yurt Dışı Piyasalarda Yapılacak İşlemlerde Aracılık	29
3.2.2. Türev Araçlarının Alım Satımına Aracılık Faaliyeti	30
3.3. Portföy Yöneticiliği	30
3.3.1. Portföy Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Şartları	31
3.3.2. Portföy Yöneticiliği İlkeleri	31
3.3.3. Portföy Yöneticiliği Sınırlamaları	33
3.4. Yatırım Danışmanlığı	33
3.4.1. Yatırım Danışmanlığına İlişkin Esaslar	34
3.4.2. Yatırım Danışmanlığı Sözleşmesi	34
3.5. Menkul Kıymetlerin Geri Alım veya Satım Taahhüdü ile Alım Satım Faaliyetleri	35
3.5.1. Repo ve Ters Repo İşlemlerini Yapmaya Yetkili Kuruluşlar	35
3.5.2. İşlem Konusu Menkul Kıymetler	36
3.5.3. Repo ve Ters Repo İşlemlerinin Esasları	36
UYGULAMA FAALİYETİ	38
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	40
ÖĞRENME FAALİYETİ-	44
4. ULUSLARARASI PİYASALAR	44
4.1. Euro Piyasalar	44
4.1.1. Euro Para Piyasaları (Eurocurrency)	45

4.1.2. Euro Tahvil Piyasaları (Eurobond)	47
4.2. Uluslar Arası Döviz Piyasaları (Forex)	49
4.2.1. Döviz Piyasası İşlemleri	50
4.2.2. Uluslararası Döviz (Forex) Piyasasının İşleyişini Etkileyen Faktörler	52
4.2.3. Forex Piyasasının Diğer Piyasalardan Üstünlüğü	53
UYGULAMA FAALİYETİ	54
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	55
MODÜL DEĞERLENDİRME	59
CEVAP ANAHTARLARI	61
TERİMLER SÖZLÜĞÜ	66
ÖNERİLEN KAYNAKLAR	68
KAYNAKÇA	69

AÇIKLAMALAR

KOD	343FBS043
ALAN	Muhasebe-Finansman
DAL/MESLEK	Finans Hizmetleri Elemanı
MODÜLÜN ADI	Sermaye Piyasası Faaliyetleri
MODÜLÜN TANIMI	Muhasebe ve finansman alanında sermaye piyasası faaliyetlerini ayırt edebilme becerisinin kazandırıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/32
ÖN KOŞUL	
YETERLİK	Sermaye piyasası faaliyetlerini tespit etmek
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Bu modül ile, sermaye piyasası faaliyetlerini ayırt edebileceksiniz. Amaçlar 1. Piyasaların taraflarını belirleyeceksiniz. 2. Piyasa çeşitlerini ve özelliklerini ayırt edebileceksiniz. 3. Piyasaların faaliyetlerini gruplandırarak ayırt edebileceksiniz. 4. Uluslararası para piyasalarını basın yayın araçları ile takip edebileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Bilgisayar, projeksiyon makinesi, İnternet, Form Belgeler, SPK Yayınları, makaleler, sarf malzemeler
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	➤ Modülün içinde yer alan her faaliyetten sonra, verilen ölçme araçlarıyla kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. ➤ Öğretmen, modül sonunda sizin üzerinizde ölçme aracı uygulayacak, modül ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Sevgili Öğrenci,

Ekonomik sistemde, paraya ihtiyacı olan kişi ve kurumlara fon sağlayan, gelir elde eden kişi ve kurumların tasarruflarını yatırıma dönüştüren piyasalar, finansal piyasalardır.

Finansal piyasalar, tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesinde önemli fonksiyonlar üstlenir. İnsanlar, tasarruflarını piyasalar sayesinde fonlara dönüştürerek hem ekonomiye hem de topluma faydalı olur.

İletişim ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler, finansal piyasaların gelişmesine en büyük etkenlerden biridir. Sağlıklı bir ekonomik sistemin temelini, etkin bir şekilde işleyen finansal sistem oluşturur. Finansal piyasaların etkinliğine bağlı olarak, sanayileşmenin gelişeceği de açıktır. Finansal piyasaların etkin işlemediği ve işlemesi için önlemlerin alınmadığı ülkelerde, hızlı ve sağlıklı kalkınma gerçekleşemez. Fon arz ve talep edenlerin güvenilir ortamlarda işlemlerini gerçekleştirmek istemeleri, piyasaların etkinliğini ve iş hacmini artırmaktadır. Artan iş hacmine bağlı olarak, piyasanın bölümlere ayrılması kaçınılmazdır.

Bu modül notlarının amacı, sermaye piyasası çeşitlerini ve faaliyetlerini ayırt edebilmeyi öğretmektir. Modülü tamamladığınızda sermaye piyasası çeşitlerini ve faaliyetlerini rahatlıkla ayırt edebileceksiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile piyasaların taraflarını belirleyebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizdekilere piyasanın ne anlama geldiğini sorunuz.
- Kütüphane veya İnternet aracılığıyla, piyasanın tanımını ve piyasanın taraflarının kimler olduğunu bulunuz.
- Kütüphane veya teknoloji aracılığıyla piyasa taraflarının amaçlarının ve özelliklerinin ne olduğunu bulunuz.

1. PİYASA

Piyasa, alıcı ve satıcıların birbirleri ile karşılıklı iletişim içinde oldukları ve mübadelenin meydana geldiği yerlerdir.

Teorik ve mekândan soyutlanmış bir kavram olan piyasa; fon ihtiyacını karşılarken, fon arz eden tasarruf sahiplerinin ise gelir elde etmesini sağlamaktadır. Piyasalar, yaptıkları işlemler açısından taraflara ve çeşitlere sahiptir. Bu modülde ilk etapta piyasanın tarafları ve görevleri daha sonrasında ise çeşitleri anlatılacaktır.

Piyasa kavramı, yapılan işlemlerin, idari ve hukuki yönlerini belirleyen bir kavramdır. Sizler, geleceğin finans hizmetleri elemanı olarak piyasanın içeriğini çok iyi bilmelisiniz. Bu modülü öğrendiğinizde piyasanın ne anlama geldiğini, taraflarını, tarafların görevlerini ve çeşitlerini çok iyi bileceksiniz.

Unutmayın, istemek başarmanın yarısıdır. Başarı, azim ve çalışmak ile gerçekleşir. Kolay gelsin.

1.1. Tanımı

Ekonomik sistemde bir kısım kişi ve kurumların paraya ihtiyacı olurken bir kısım kişi ve kurumun da gelirlerini yatırıma dönüştürme ihtiyaçları olur. Dolayısıyla fona (paraya) ihtiyacı olanlarla fonu (parayı) talep edenlerin bu ihtiyaçlarını giderebilmeleri için karşılaşmaları gerekmektedir.

Fon arz edenlerle fon talep edenlerin bir araya geldiği ve karşılıklı değişimin meydana geldiği yerlere “**piyasa**” denir.

Daha geniş bir tanım yapmak gerekirse: “**Fon kullanan girişimciler ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan yatırım ve**

finansman araçları ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıya “piyasa” denir.”

1.2. Tarafları

Fon arz edenlerle talep edenlerin karşılaştığı ve değişimin yaşandığı piyasanın tarafları 3’e ayrılmaktadır. Bunlar;

- Tasarruf Sahipleri (Fon Arz Edenler)
- Yatırımcılar – Tüketiciler (Fon Talep Edenler)
- Yardımcı Kuruluşlar (Fon Akımına Aracılık Edenler)

Şekil 1.1: Piyasa tarafları

1.2.1. Tasarruf Sahipleri (Fon Arz Edenler)

Piyasanın varlığı, fon gereksinimi duyan kişilere uygun şartlarda ve miktarda fon temininde rol oynadığı gibi, sahiplerinin fonlarının değerlendirilmesinde de önemli bir unsur olmaktadır. Piyasanın fon arzı (kaynak sunan) yönünü oluşturan taraftır.

Piyasaya fon sağlayan tasarruf sahiplerinin amacı, artan tasarruflarından gelir elde etmektir. Piyasanın güvenilir olduğu düşüncesi ile tasarruf sahipleri, tasarruflarını piyasaya sunmaktadırlar. Fon arz edenler, tasarruflarını kullandırmaları sonucunda bir getiri elde etmek istemektedir. Bu gelir, kâr payı, faiz geliri vb. gibi isimler almaktadır.

Ülkemizde, piyasada var olan fonların büyük bir kısmı, kişilerden ve işletmelerden elde edilmektedir. Bununla birlikte, bankalar, sigorta işletmeleri, Sosyal Güvenlik Kuruluşları, OYAK (Ordu Yardımlaşma Kurumu) da piyasaya fon sağlamaktadır.

1.2.2. Yatırımcılar – Tüketiciler (Fon Talep Edenler)

Piyasa, fon sahiplerinin fonlarının değerlendirilmesini sağlarken, fona (nakit para) ihtiyacı olan kişi ve kurumlara da fon sağlamaktadır. Piyasanın talep (isteyen) yönünü oluşturan yatırımcılar ve tüketicilerdir.

Yatırımcılar-tüketiciler, genellikle işletmeler ve devlet kurumlarıdır. Günümüzde işletmeler, büyüme isteği nedeniyle finansal sıkıntılar yaşamakta ve fona ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle, piyasanın fon talep eden yönünü oluştururlar. Devlet kurumları ise kamu borçlarından dolayı fon talebinde bulunmakta ve böylelikle iç borçlanma dediğimiz ülke içinde borçlanma yolunu seçmektedir.

Fon talep eden yatırımcılar ve tüketiciler, ihtiyaçları olan fonları temin ederken bir bedel ödemek zorundadırlar. Bu bedel, kâr payı verme veya faiz ödeme vb. gibi isimler almaktadır.

Resim 1.1: Yatırımcılar

1.2.3. Yardımcı Kuruluşlar (Fon Akımına Aracılık Edenler)

Sermaye piyasasında fon arz edenler ile fon kullanıcıları arasında köprü görevini üstlenen kurumlardır. 2499 sayılı Kanun'a göre “**Menkul kıymetlerin, kıymetli evrakın, mali değerleri temsil eden veya ihraç edenin mali yükümlülüklerini içeren her türlü evrakın, başkası nam ve hesabına, kendi namına ve başkası hesabına aracılık amacıyla alım satımı ancak aracı kurumlar tarafından yapılır.**” ifadesi ile aracı kurumların tanımı yapılmıştır.

Aracı kurumların temel görevi, piyasada var olan tasarrufları yatırımlara dönüştürmektir. Artan fon gereksinimlerini karşılayabilmek için, yeni yatırımlar yapma gerektiğinden, tasarrufların özendirilmesi ve hızla yatırımlara dönüştürülmesi ekonominin temel sorunudur. Bu sorunun çözümü, piyasaların yardımcı kuruluşları dediğimiz aracı kuruluşlar tarafından yerine getirilmektedir.

Yardımcı kuruluşlar, tasarrufları toplamada, yatırımcıların sermaye taleplerini karşılamada ve sermaye araçları geliştirmede büyük rol oynamaktadır. Böylelikle, ülkenin, ekonomik ve sosyal yönden gelişmesine katkı sağlamaktadırlar.

Ülkemizde yardımcı kuruluş (aracılık eden kuruluş) olarak sayılan kuruluşlar şunlardır:

➤ Bankalar	➤ Yatırım kulüpleri
➤ Aracı kurumlar	➤ Genel finans ortaklıkları
➤ Yatırım ortaklıkları	➤ Risk sermayesi yatırım ortaklıkları
➤ Yatırım fonları	➤ Derecelendirme (rating) şirketleri
➤ Menkul kıymetler borsası	➤ Takas ve saklama şirketleri
➤ Sosyal güvenlik kuruluşları	➤ İpoteğe dayalı menkul kıymetler merkezi
➤ Sigorta şirketleri	➤ Portföy yönetim şirketleri
➤ Kooperatifler	➤ Yatırım danışmanlığı şirketleri

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Piyasa kavramını araştırınız.	➤ Kütüphaneye giderek teorik olarak piyasanın tanımını bulunuz. ➤ Çevrenizdekilere piyasanın ne demek olduğunu sorunuz. ➤ İletişim ve teknoloji araçlarını takip ederek, piyasa kavramı hakkında bilgi toplayınız.
➤ Piyasanın taraflarını ayırt ediniz.	➤ Piyasanın kaç tarafı olduğunu araştırınız. ➤ Piyasanın taraflarının kimler olduğunu bulunuz. ➤ Çevrenize “arz” ve “talep” kavramını sorunuz. ➤ Çevrenize “yatırımcı” ve “tüketici” kavramlarını sorunuz. ➤ Çevrenizden ve diğer bilgi kaynaklarından aracı kuruluşlar hakkında bilgi toplayınız.
➤ Piyasa taraflarının görevlerini belirleyiniz.	➤ Kütüphaneye giderek fon arz edenlerin (tasarruf sahipleri) amaçlarını ve görevlerini araştırınız. ➤ Fon talep edenlerin (yatırımcılar-tüketiciler) amaçlarını ve görevlerini bulunuz. ➤ Aracı kuruluşların amaçlarını ve görevlerini bulunuz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

SORULAR	Doğru	Yanlış
1. Piyasa, alıcı ve satıcının karşılaştığı ve mübadelenin olduğu yerdir.		
2. Piyasanın tarafları tasarruf sahipleri ve yatırımcılar olmak üzere 2'ye ayrılır.		
3. Piyasaya fon arz eden, aracı kuruluşlardır.		
4. Ülkemizde fonların büyük çoğunluğu kişi ve işletmelerden sağlanır.		
5. Tasarruf sahiplerinin elde ettikleri kâr payı veya faizdir.		
6. Yardımcı kuruluşlar, tasarrufları toplamada, yatırımcıların sermaye taleplerini karşılamada ve sermaye araçları geliştirmede etkin <u>değildirler</u> .		
7. Fon talep edenler, fonları temin ederken bir bedel ödemek zorundadırlar.		
8. Devlet kurumları ve işletmeler, yatırımcı-tüketicidir.		
9. Fon arz edenlerle fon talep edenlerin bir araya geldiği ve karşılıklı değişimin meydana geldiği yerlere “aracı” denir.		
10. Aracı kurumların temel görevi, piyasada var olan tasarrufları yatırımlara dönüştürmektir.		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz cevapları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz. Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

B. UYGULAMALI TEST

Aşağıda verilen kelimeleri, tabloda, sağdan sola, soldan sağa, yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı olmak üzere bulunuz.

S	E	Y	A	M	R	E	S	A	K
I	C	M	I	R	I	T	A	Y	A
N	Z	İ	A	F	İ	Y	A	T	R
İ	Ş	L	E	T	M	E	T	I	A
Z	R	A	Ç	K	V	F	Ü	R	T
İ	S	P	İ	U	A	U	K	M	E
L	H	İ	Ç	R	L	R	E	A	B
K	P	Y	E	U	İ	R	T	K	A
S	E	A	K	L	E	A	İ	B	İ
E	L	S	Ü	U	R	S	C	U	M
R	A	A	I	Ş	O	A	İ	K	O
A	T	R	C	E	L	T	K	A	N
S	N	A	A	T	E	M	E	L	O
T	İ	C	R	İ	F	O	N	E	K
A	S	O	A	L	Y	A	N	S	E
F	İ	N	A	N	S	M	A	N	S

ARACI, ARZ, EKONOMİ, FAİZ, FİNANSMAN, FON, İŞLETME, KAR, KURULUŞ, PİYASA, SERMAYE, TALEP, TASARRUF, TÜKETİCİ, YATIRIMCI,

DEĞERLENDİRME

Bulmaca sonucunuzu modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Bu faaliyet kapsamında bu kavramları öğrenip öğrenmediğinizi belirleyiniz.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız evet, uygulamadıysanız hayır kutucuklarını işaretleyiniz.

MODÜL ADI: Sermaye Piyasası Faaliyetleri	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI:	
UYGULAMA FAALİYETİ: Piyasaların Taraflarını Belirlemek	SINIF VE NO:	
AÇIKLAMA: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri EVET ve HAYIR kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Piyasayı tanımlayabiliyor musunuz?		
2. Piyasanın temel görevini biliyor musunuz?		
3. Piyasanın taraflarının kaç tane olduğunu ve isimlerini biliyor musunuz?		
4. Fon arz eden piyasa tarafını tanımlayabiliyor musunuz?		
5. Tasarruf sahiplerinin amacını biliyor musunuz?		
6. Fon talep eden ile fon arz edenlerin ayrımını yapabiliyor musunuz?		
7. Yatırımcı-tüketicilerin ne anlama geldiğini biliyor musunuz?		
8. Fon talep edenlerin, neden fona ihtiyaç duyduğunu biliyor musunuz?		
9. Yardımcı kurumları tanımlayabiliyor musunuz?		
10. Yardımcı kurumların temel görevinin ne olduğunu biliyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için ilgili faaliyetleri tekrarlayınız. Hepsini “EVET” ise bir sonraki öğrenim faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile piyasa çeşitlerini ve özelliklerini ayırt edebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Çevrenizde bulunan bir kütüphaneyi ziyaret ederek kaç çeşit piyasa olduğunu araştırınız.
- Bulduğunuz piyasa çeşitlerinin tanımlarını, özelliklerini inceleyerek farklılıklarını araştırınız.
- İnternet ve kütüphane aracılığı ile piyasaların görevlerini araştırınız.

2. PİYASA ÇEŞİTLERİ

Fon arz edenler ile fon talep edenlerin karşılaştığı ve yardımcı kuruluşlar sayesinde değişimin yaşandığı piyasalar, alım-satıma konu olan şeyin niteliğine göre 2'ye ayrılırlar:

- a) Mal Piyasası
- b) Finansal Piyasalar

2.1. Mal Piyasası

Mal ve hizmet arz ve talebinin karşılaştığı piyasalardır. Reel piyasalar olarak da bilinen mal piyasalarında alım ve satım konusunu, nihai mal ve hizmetler ile mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan üretim faktörleri oluşturur.

Nihai mal ve hizmetler, son olarak tüketicinin kullanıma sunulmuş olan mal ve hizmetlerdir. Üretiminde, üretim faktörleri kullanılmış ve ekonomik değeri olan mallardır. Örneğin, ekmek, elbise, bilgisayar vb.

Üretim faktörleri, mal ve hizmet üretiminde yararlanılan, bir ülkenin sahip olduğu temel kaynaklardır. Emek (işgücü), girişimci, sermaye, doğal kaynaklar ve teknoloji üretim faktörleri olarak sayılmaktadır.

İşletmelerde üretimi ortaya koyan insan kaynağına “*emek*” (*işgücü*), mal veya hizmet üretimi için üretim faktörlerini bir araya getirmesini sağlayan kişiye “*girişimci*”, mal ve hizmet üretimini destekleyen servete “*sermaye*”, doğadan elde edilen, doğrudan veya işlenerek kullanılan her türlü maddeye “*doğal kaynaklar*” ve mal ve hizmet üretimi için kullanılan yöntemlere ise “*teknoloji*” denilmektedir.

Mal piyasasının işleyişinde, 3 taraf söz konusudur.

a) **Üreticiler:** İnsanların ihtiyacı olan mal ve hizmetleri, üretim faktörlerini kullanarak ortaya çıkaran, fayda sağlayan, mal ve hizmet arzı yapan taraftır.

b) **Tüketiciler:** Üretilen mal ve hizmetleri, ekonomik bir bedel karşılığında satın alan ve kullanarak fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını gideren, faydalanan ve mal ve hizmet talebi olan taraftır.

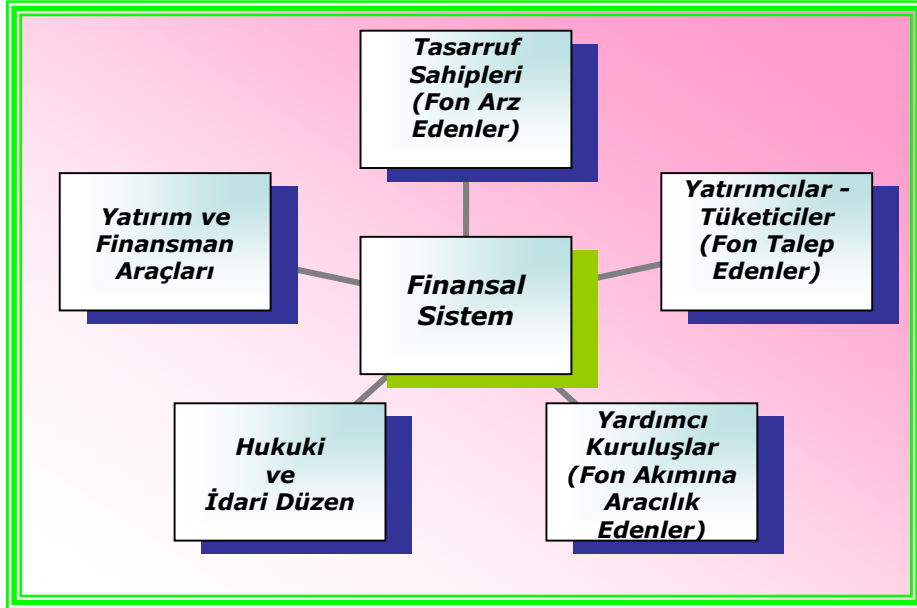
c) **Aracılar:** Üretilen mal ve hizmetleri üreticiden alıp, tüketiciye ulaştıran aracı birimlerdir. Toptancılar, perakendeciler, pazarcılar örnek teşkil etmektedir.

2.2. Finansal Piyasalar

Bir ülkede fon kullananlar ile fon arz edenler arasında fon akımlarını düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan yatırım ve finansman araçları ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıya "**finansal piyasa**" denir.

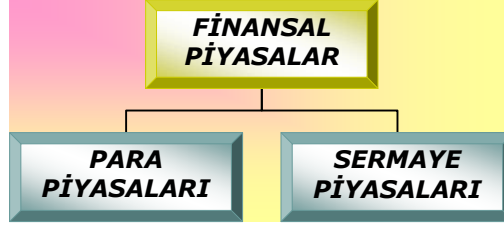
Finansal piyasaların temel fonksiyonu; tasarrufların yatırımlara dönüşmesine yardımcı olmaktır. Bu nedenle, kısaca fon arz eden ile talep edenin karşılaştığı piyasa olarak da tanımlanabilir.

Finansal piyasaları oluşturan sisteme "**finansal sistem**" denilmektedir. Finansal sistemi oluşturan unsurlar ise şekilde görüldüğü gibidir.

Şekil 2.1: Finansal sistem unsurları

Fon arz ve talebinin karşılaştığı finansal piyasalar 2'ye ayrılır.

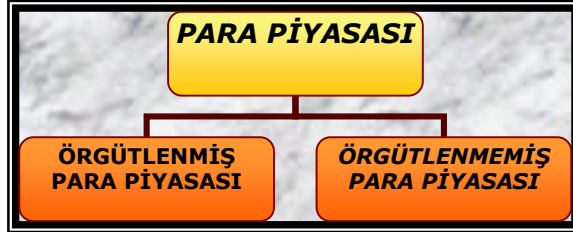
Şekil 2.2: Finansal piyasa çeşitleri

2.2.1. Para Piyasaları

Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasaya “para piyasası” denir. Para piyasasından sağlanan fonlar, kredi olarak işletmenin dönen varlıklarının finansmanında kullanılır.

Para piyasasının kısa vadeli fonlardan oluşması ve vadenin genellikle 1 yılı aşmaması en önemli özellikleridir.

Para piyasası kendi arasında 2’ye ayrılmaktadır.

Şekil 2.3: Para piyasa çeşitleri

Örgütlenmiş para piyasaları bir bankalar sistemidir. Çünkü işletmelerin nakit ihtiyaçları, genellikle ticari bankalar tarafından karşılanmaktadır.

Örgütlenmemiş para piyasası ise banka sisteminin dışında kalan piyasadır. Bankalar dışındaki kişi ve kuruluşların, işletmelere kısa vadeli fon sağladığı piyasalardır.

2.2.2. Sermaye Piyasaları

Finansal piyasanın bir parçasını oluşturan sermaye piyasası, ekonomik ve sosyal yönden faydalı olduğu gibi, geniş bir çerçeve içinde incelenmesi gereken bir piyasadır.

2.2.2.1. Tanımı

Genel tanımıyla orta ve uzun vadeli fonların arz ve talebinin karşılaştığı piyasaya “*sermaye piyasası*” denilmektedir. 20 Mart 1981 tarihinde Milli Güvenlik Konseyi

Başkanlığı'na sunulan Sermaye Piyasası Kanunu Gerekçesi'nde ise sermaye piyasası şu şekilde tanımlanmıştır:

“Sermaye piyasası orta ve uzun vadeli ödünç verilebilir fonların menkul kıymetlerin alım satımı suretiyle tasarruf sahiplerinden yatırımcılara aktarılmasını sağlayan ortamın, başka bir ifade ile yatırımcılar, tasarruf sahipleri ve bunlar arasındaki fon akımını sağlayan aracı kurum ve bankalar, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları gibi aracı ve yardımcı kuruluşlardan oluşan modern finansman sisteminin adıdır.”

Başka bir tanıma göre ise sermaye piyasaları bir ülke ekonomisinde fon fazlası olan birimlerden fon ihtiyacı olan birimlere kaynak aktarımının gerçekleşmesini sağlayan piyasalardır.

İşletmeler, orta ve uzun vadeli yatırım projelerini finanse etmek ve sermayelerini artırmak amacıyla sermaye piyasasına başvururlar. Sermaye piyasasından sağladıkları fonları sabit sermaye gereksinimlerini karşılamada kullanırlar. Bu fonlarla bina, fabrika, makine, araç, teçhizat gibi gereksinimlerini karşılarlar.

2.2.2.2. Özellikleri

Sermaye Piyasası orta ve uzun vadeli fonlardan oluşmaktadır. Sermaye piyasasının özellikleri şunlardır:

➤ **Kapsam:** Sermaye piyasası, finansal piyasa kavramından daha dar ve teknik bir anlam taşımakta ve finansal piyasanın içinde yer almaktadır.

➤ **Vade:** Sermaye piyasası orta ve uzun vadeli fonlardan oluşmaktadır. Bu vade, bir yıldan fazla olmalıdır.

➤ **Kullanma Alanı:** Sermaye piyasalarından sağlanan fonlar, işletmelerin bina, makine ve teçhizat gibi duran varlıklarının finansmanında, yenileme yatırımı ve kapasite artırımı gibi durumlarda ortaya çıkan sermaye ihtiyacının karşılanmasında kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle sermaye piyasasından sağlanan fonlar işletmelerin sabit sermaye ihtiyacının karşılanmasında fayda sağlamaktadır.

➤ **Kaynaklar:** Sermaye piyasasının kaynakları kişisel ve kurumsal tasarruflardır.

➤ **Araçlar:** Sermaye piyasasının araçları çeşitlidir. Bunlar hisse senedi, tahvil, hazine bonusu ve bunların türevleri olan uzun vadeli menkul kıymetlerdir. En yaygın kullanılan araçları ise hisse senedi ve tahvildir.

➤ **Likidite:** Sermaye piyasasında likidite büyük ölçüde piyasanın gelişmesine ve etkinliğine bağlıdır.

➤ **Faiz Haddi:** Sermaye piyasasında vade uzun ve risk yüksek olduğu için faiz oranları yüksektir.

2.2.2.3. Sermaye Piyasasının Ekonomiye Sağladığı Yararlar

➤ **Ekonomiye Kaynak Yaratma:** Sermaye piyasası menkul kıymetlerin arzı ile talebinin karşılaşmasını sağlar. Ekonomideki tasarruf seviyesinin yükseltilmesi ve tasarrufların en verimli yatırım alanlarına kaydırılması için etkin bir piyasanın olması gereklidir. Fon talep edenler, tasarruflarını değerlendirmek isteyenler ve ellerinde menkul kıymet bulundurup da bunları satmak isteyenler, piyasada yer almaktadır. Bütçe açığını borçlanma veya özelleştirme yoluyla karşılamak isteyen devletin, kısa veya uzun vadeli borç senedi çıkararak borçlanmak isteyen özel sektörün ve hisse senedi çıkararak sermayesine ortak olacak yeni kişi ve kurumlar arayan şirketlerin karşılaşacakları yer sermaye piyasasıdır.

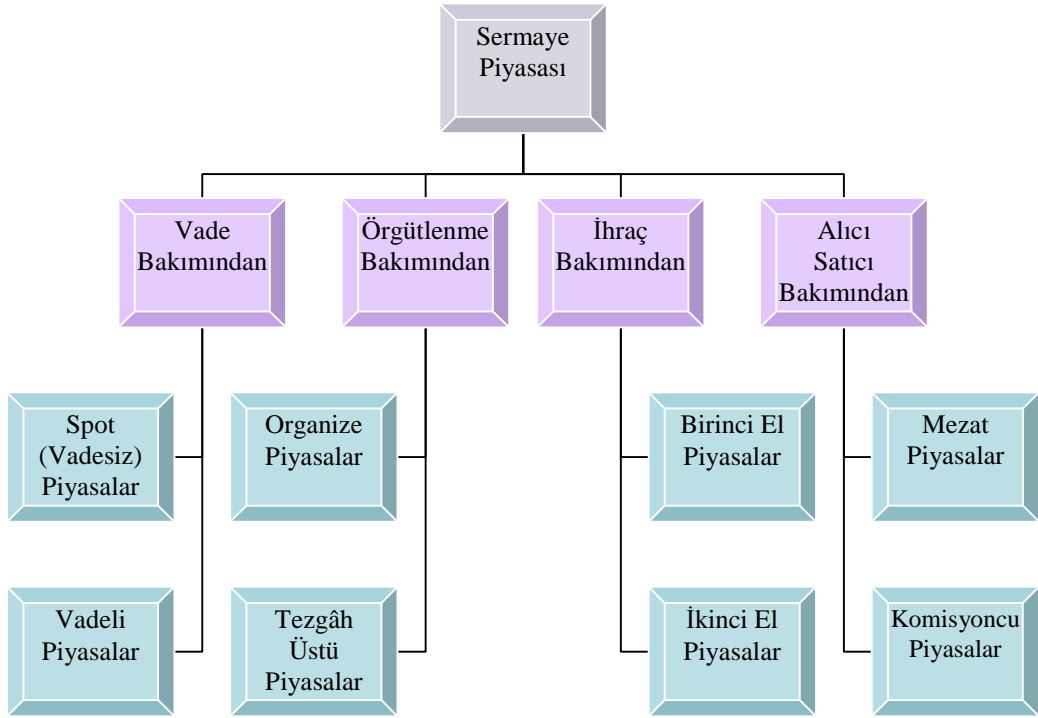
➤ **Sermayenin Tabana Yayılması:** Sermaye piyasası, halka açılmayı teşvik eder. Etkin ikincil piyasalarda çok sayıda kişiye küçük miktarlarda satış yapılarak küçük tasarrufların büyük teşebbüslere ortak olması ve sermayenin tabana yayılması mümkün olmaktadır.

➤ **Özelleştirme Çabalarının Hayata Geçirilebilmesi:** Özelleştirmenin temel amacı devletin ekonomide işletmecilik alanından çekilmesini sağlamaktır. Devlet, özelleştirme uygulamalarında sermaye piyasasını da kullanmakta, böylece sermaye piyasalarına yönelmeyen yerli ve yabancı tasarrufları bu piyasalara yönlendirerek hem temel amacını gerçekleştirebilmekte hem de kamu borçlanmasının azaltılmasını sağlamaktadır.

➤ **Likidite Sağlama:** Sermaye piyasası, ikincil piyasa vasıtasıyla daha önce ihraç edilmiş menkul kıymetler için sürekli bir pazar oluşmasını sağlar. Her menkul kıymeti her an almak veya satmak mümkün olduğundan, menkul kıymetin pazarlanabilirliği, yani likiditesi sağlanmış olur. Bu ortamda, menkul kıymetler yatırımcılar arasında kolaylıkla ve en az maliyetle el değiştirirler.

2.2.2.4. Çeşitleri

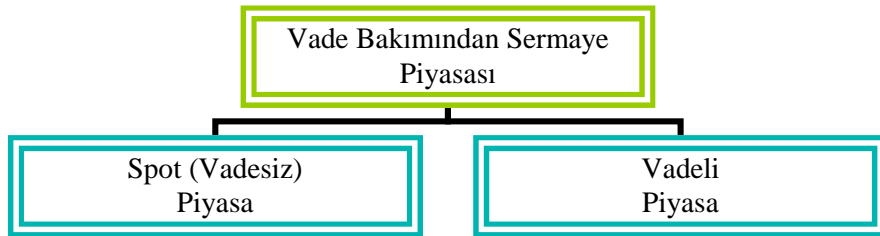
Sermaye piyasası fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalar olduğu için işlem hacmi yüksek olan bir piyasadır. İşlem hacminin yüksek olmasından dolayı, piyasa kendi içinde sınıflandırmaya gitmiştir. Bu sınıflandırma şekilde görüldüğü gibidir.

Şekil 2.4: Sermaye piyasası sınıflandırması

2.2.2.4.1. Vade Bakımından Sermaye Piyasaları

Fon arz ve talebinin karşılaştığı sermaye piyasalarında, orta ve uzun vadeli fonlar işlem görmektedir. Vade 1 yıldan uzundur. Ancak piyasada yapılan işlemler nedeniyle sermaye piyasaları vade bakımından 2'ye ayrılmaktadır.

Şekil 2.5: Vade bakımından sermaye piyasası çeşitleri

➤ Spot (Vadesiz) Piyasa

Spot piyasalar, belli miktarda bir mal veya kıymetin ve bunların karşılığı olan paranın, işlemin ardından takas günü el değiştirdiği piyasalardır.

Spot piyasalar, finansal varlıkların hemen teslim ve ödemesinin yapıldığı piyasalardır. Spot piyasalarda, hemen teslim ve ödeme ifadesi, piyasa şartlarına göre değişen bir ifadedir. Hemen teslim ve ödeme bazen işlemin yapıldığı günü temsil ederken bazen de bir hafta

sonrasını temsil etmektedir. Örneğin, İMKB’nda (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) teslim ve ödeme “T+2” şeklindedir. Bunun anlamı, işlemi takip eden 2 gün içinde teslim ve ödemenin yapılmasıdır. Nakit piyasası olarak da bilinen spot piyasalarda vade söz konusu değildir.

Spot piyasaların en çok bilinen örneği menkul kıymet borsalarıdır. Menkul kıymet borsaları, belirli kurallara göre kote ettirilmiş tahvil ve pay senetlerinin alım ve satım işlemlerinin yapıldığı kapalı pazar yerleridir. Borsada alım ve satım işlemleri yasa ve tüzüklerle düzenlenmiştir. Menkul kıymet borsaları, sürat ve güvenin yer aldığı belirli kuralların uygulandığı düzenli bir pazardır. Borsada işlemler, menkul kıymet almak veya satmak amacıyla aracılar verilen borsa emirlerinin uygulanmasıyla oluşur.

Menkul kıymetler borsasının ekonomiye sağladığı yararlar ile temel işlevleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Likidite sağlama
- Ekonomiye kaynak yaratma
- Sermaye mülkiyetini geniş bir topluma yayma
- Ekonominin göstergesi olma
- Uzun vadeli yatırımların kısa vadeli tasarruflarla finansmanını sağlama sanayide yapısal değişikliği kolaylaştırma
- Güvence
- Menkul kıymetlerle ilgili bilgilere kolay ulaşma

➤ Vadeli Piyasa

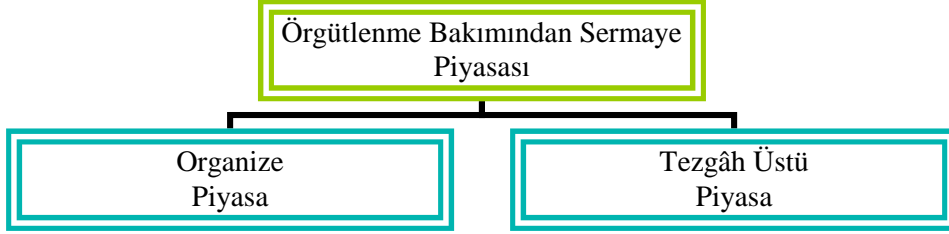
Vadeli piyasalar, finansal varlıkların gelecekteki bir tarihte, bugünden anlaşma sağlanmış bir fiyattan, alım-satımının yapıldığı piyasadır.

Vadeli piyasalarda, alıcı ve satıcı birbirini tanımaz. Arada bir takas merkezi vardır ve takas merkezi hem alıcı için hem de satıcı için taraf oluşturmaktadır. Takas merkezi, tarafların yükümlülüklerini yerine getirmesini garanti altına almak için marj adı verilen belli bir miktardaki güvence bedelini ilgili hesaba yatırmasını talep etmektedir.

Vadeli piyasalarda iki tür kontrattan söz edilebilir. Birincisi, iki taraf arasındaki anlaşmaya dayalı vadeleri, tutarları ve fiyatları söz konusu olan tarafların belirlediği kontratlar “*forward kontratları*”dır. İkincisi ise vadeleri ve tutarları standart olarak belirlenmiş, organize piyasalarda alınıp satılan, fiyatları üzerine kontrat yapılmış finansal varlığın fiyatındaki değişimlere göre farklılaşan “*futures kontratları*”dır. Örneğin, iki taraf belli bir dövizin gelecekteki bir tarihteki alımı-satımı konusunda bugünden fiyatını belirleyerek “forward” kontrata girebilir. Bu tür kontrat ancak iki tarafın da onayı ile fesih (bozma, ortadan kaldırma) edilebilir. Taraflarına tek taraflı fesih hakkı vermeyen bir kontrat (sözleşme) çeşididir. Fiyatı, vadesi ve tutarı önceden standartlaştırılmış futures sözleşmelerinde ise, yatırımcı istediği bir futures kontratı satın alabilir. Bu kontrat türünde alıcı ya da satıcı, kontratı feshetme hakkına sahiptir.

2.2.2.4.2. Örgütlenme Bakımından Sermaye Piyasaları

Sermaye piyasası, fonksiyonlarını daha verimli şekilde yerine getirmek için örgütlenirler. Örgütlenme durumlarına göre sermaye piyasası ikiye ayrılmaktadır.

Şekil 2.6: Örgütlenme bakımından sermaye piyasası çeşitleri

➤ Organize Piyasa

Alıcı ile satıcıyı belli bir fiziksel alanda buluşturan ve işlemlerini gerçekleştirmesi için belli kural ve düzenlemeler içeren piyasalardır. Örneğin; İMKB (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) organize olmuş bir sermaye piyasası çeşididir. Bu piyasadaki işlemler, SPK (Sermaye Piyasası Kanunu) hükümleri ve Sermaye Piyasası Kurulunun tebliğ ettiği kural ve düzenlemeler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Organize piyasaların yönetenleri, denetleyicileri, kurumları ve belirli işlem yerleri vardır. Kuralları yasalarla düzenlenmiştir, yani resmidir. Bu piyasada işlem gören menkul kıymetler borsaya kayıtlıdır. En önemli işlevi menkul kıymetlerin alım ve satımı için sürekli bir pazar oluşturmasıdır. Organize piyasalar, hisse senedi piyasasının en büyük ağırlığını taşımaktadır.

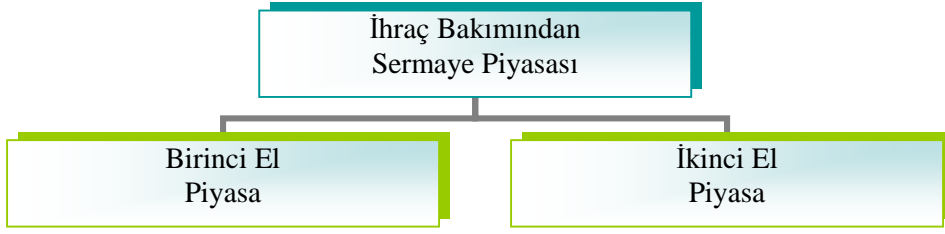
➤ Tezgâh Üstü Piyasa

Örgütlenmiş borsalar dışında, borsalara kote edilmeyen (kayıt altına alınmayan) menkul kıymetlerin alım ve satımının yapıldığı borsa dışı piyasalar bulunmaktadır. Bu piyasaya da tezgâh üstü (over the counter) denir. Menkul kıymetlerin borsa dışında alınıp satıldığı yerler organize olmamış piyasalardır.

Bu piyasada genellikle borsaya kayıt olamayan ya da olsa bile menkul kıymetlerine yeterli müşteri bulamayan şirketlerin menkul kıymetleri alınıp satılmaktadır. Kendine özgü kuralları vardır ve belli bir mekânı yoktur.

2.2.2.4.3. İhraç Bakımından Sermaye Piyasaları

Fon arz ve talebinin konusunu oluşturan hisse senetlerinin piyasaya sürüldüğünde satın alınma durumuna göre sermaye piyasaları 2'ye ayrılır.

Şekil 2.7: İhraç bakımından sermaye piyasası çeşitleri

➤ Birinci El Piyasa

Birinci el piyasalar, menkul kıymetlerin ilk kez satışa sunulduğu ve yatırımlar için fonların toplandığı piyasalardır. Hisse senedi ve tahvil gibi menkul değerleri ihraç eden şirketler ile alıcıların yani tasarruf sahiplerinin doğrudan doğruya karşılaştıkları piyasalar olarak da tanımlanır. Burada önemli olan, menkul kıymetlerin piyasaya sürüldüğünde ilk kez doğrudan satın alınmasıdır. Başka bir deyişle “ihraçtan” olmasıdır.

Birinci el piyasada şirket ile alıcı arasında bir banka ya da aracı kurum bulunabilir. Birincil piyasaya en güzel örneklerden biri, şirketlerin hisse senedi halka arzıdır. Şirketler, orta ve uzun vadeli fonları birincil piyasada temin ederler. Menkul kıymetleri ihraçtan alanlar, bunları tekrar paraya çevirmek istediklerinde, hisse senetlerinde hiç bir zaman, tahvillerde ise vadeden önce bunları ihraç eden kuruluşa müracaat edemezler.

Birinci el piyasa daha çok sermaye piyasası bilinciyle çalışır. Birincil piyasada uzun vadeli fonların tasarruf sahibinden firmalara intikali söz konusudur ve birincil piyasada yapılan tahvil ve hisse senedi satışları sonucunda firmaya yeni sermaye girer.

➤ İkinci El Piyasa

Birinci el piyasaya daha önce sunulmuş ve halen dolaşımda olan menkul kıymetlerin alınıp satıldığı piyasalardır.

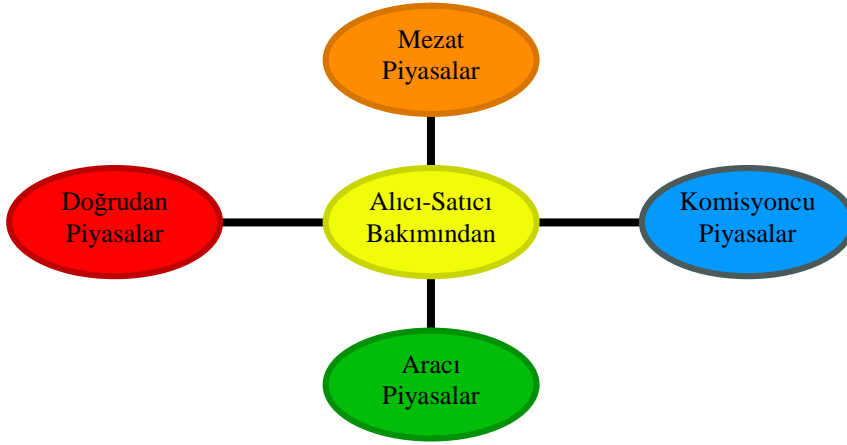
Menkul kıymetlerin paraya çevrilmesini sağlayan piyasadır ve menkul kıymet borsaları bu piyasayı tanımlayan en iyi örnektir. Bu piyasada, menkul kıymetler aracı kuruluşlar tarafından yatırımcılar için borsada alınıp satılırlar. İkinci el piyasada fonlar ve menkul kıymetler yatırımcılar arasında el değiştirir, şirketlere kaynak girişi olmaz. Yatırımcı, aldığı menkul kıymetleri ikinci el piyasada kolaylıkla satabileceğini bildiğinden, birinci el piyasada şirketlere kaynak aktarmaya daha rahat karar verir.

İkinci el piyasa, menkul kıymetlerin likiditesini artırarak birinci el piyasaya talep yaratır, gelişmesini sağlar. Menkul kıymet ihraç eden firmanın, birinci el piyasada satacağı menkul kıymetin fiyatını belirler. İkinci el piyasa menkul kıymetler piyasası bilinciyle çalışır.

2.2.2.4.4. Alıcı-Satıcı Bakımından Sermaye Piyasaları

Sermaye piyasalarının diğer bir ayrımı da fon alıcıları ve satıcıları bakımındandır. Alıcı-satıcı bakımından sermaye piyasaları 4'e ayrılır.

Şekil 2.8: Alıcı-Satıcı bakımından sermaye piyasası çeşitleri

➤ **Mezat Piyasalar**

Tüm müşteri emirlerinin belirli bir mekâna toplanarak, karşılaştırılması esasına dayanmaktadır. Bilgi etkinliği, kollektif fiyat oluşumu, tasarruf sahibinin korunması gibi konularda daha üstün görülmektedir. Mezat piyasada, aracılık faaliyetleri karşılığında komisyon alınır ve alıcının yüklendiği riske ortak olunmaz.

Mezat piyasaları; “tek fiyat yöntemi”nin veya “sürekli mezat yöntemi”nin uygulandığı piyasalar olarak ikiye ayrılır.

➤ **Komisyoncu Piyasalar**

Fon arz eden ile talep eden arasında aracılık yapan piyasa çeşididir. Komisyoncu piyasa, fon arz eden ile talep edeni bir araya getirmek için taraflardan belli bir miktar ücret talep eder. Edilen ücrete komisyon adı verilmektedir. Komisyoncu piyasada aracı olan kişinin görevi sadece fon arz eden ile talep edeni buluşturmadır. Alım satım işlemlerine aracılık eder ancak anlaşmalar yine arz ve talep eden arasında gerçekleşir. Komisyon ücreti ödendiği için, alım satım maliyeti yüksektir. Türk sermaye piyasasında sık rastlanmayan bir piyasa çeşididir.

➤ **Aracı Piyasalar**

Sermaye piyasasında fon arz edenler ile fon kullanıcıları arasında köprü görevini üstlenen kurumların yer aldığı piyasadır. Aracıların sermaye piyasasında 2 türlü fonksiyonu vardır:

- Menkul kıymetlerin ihracına aracılık (birinci el piyasada aracılık)
- İhraç edilmiş menkul kıymetlerin alım satımına aracılık (ikinci el piyasada aracılık)

Kesin satışta bir süre içerisinde satılmayan kısmı aracı kurum kendi portföyüne alarak ihraç eden kuruluşa öder. Kesin alış taahhüdünde ise halka arzına karar verilen menkul malların belli başlı bir ödeme planı içerisinde aracı kurum tarafından ihraç edilen menkul

kıymetlerin bedeli ödenir. Bu gibi hallerde artık satış tamamen aracı kurumun sorunu olmuştur. Tabii ki bu gibi durumlarda komisyon ücreti de büyük olmaktadır. Bu ücret %5'i geçemez.

➤ **Doğrudan Piyasalar**

Fon arz edenler ile fon talep edenlerin, karşılıklı birbirini bulup, araya herhangi bir finansal aracı kuruluş girmeden fonların alım satımının gerçekleştirildiği piyasalardır.

Menkul kıymetler, aracısız alınıp satılmaktadır. Bu piyasada, genellikle tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları finansal piyasalarda değerlendiren sigorta şirketleri, yatırım fonları gibi kurumsal yatırımcılar alım satımda bulunurlar. Fiyat doğrudan doğruya pazarlık ile oluşturulur. Bu nedenle alım satım maliyeti daha düşük olmakta ve büyük miktarda alım satımlar gerçekleşmektedir. Günümüzde pek sık rastlanmayan bir piyasa çeşitlemesidir.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Mal piyasasının oluşumunu ve işlevini ayırt ediniz.	➤ Çevrenize mal piyasasının neden oluştuğunu sorunuz. ➤ Mal piyasasının eksikliği konusunda çevrenizin düşüncelerini alınız. ➤ Çevrenizdekilerin mal piyasasında hangi tarafta yer aldığını algılamaya çalışınız.
➤ Finansal piyasaların çeşitlerinin neler olduğunu ayırt ediniz.	➤ Finansal piyasa çeşitlerini tekrar gözden geçiriniz. ➤ Unutmayınız ki sermaye piyasaları işlem hacminin yüksek olmasından dolayı sınıflandırılmıştır. ➤ Finansal piyasaların çeşitlerini gösteren bir tabloyu kısa notlarla açıklayarak hazırlayınız.
➤ Finansal piyasaların oluşumunu ve işlevini ayırt ediniz.	➤ Finansal piyasalara neden ihtiyaç duyulduğunu çevrenize sorarak bulmaya çalışınız. ➤ Finansal piyasa oluşumunda kimlerin etkili olduğunu düşününüz. ➤ Finansal piyasaları diğer piyasalardan ayıran işlevinin ne olduğunu araştırınız.
➤ Yatırım yapacağınız piyasayı belirleyiniz.	➤ Elinizde yüklü bir miktar para olduğunu ve bu parayı değerlendirmek için hangi piyasaya yatırım yapacağınızı araştırınız. ➤ Tasarruf sahiplerinin, kar ve faiz getirisi elde etmek için yatırım yaptıklarını unutmayınız. ➤ Teknoloji ve iletişim araçları aracılığı ile sermaye piyasaları haberlerini takip ederek kararınızı verebilirsiniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Doğru	Yanlış
1. Girişimci, mal piyasası taraflarından biridir.		
2. Mal piyasalarında alım ve satım konusunu, nihai mal ve hizmetler ile mal ve hizmetlerin üretiminde kullanılan üretim faktörleri oluşturur.		
3. Sermaye piyasasının kaynakları kişisel ve kurumsal tasarruflardır.		
4. Alıcı ile satıcıyı belli bir fiziksel alanda buluşturan ve işlemlerini gerçekleştirmesi için belli kural ve düzenlemeler içeren piyasa çeşidi organize piyasadır.		
5. İkinci el piyasalar, menkul kıymetlerin ilk kez satışa sunulduğu ve yatırımlar için fonların toplandığı piyasalardır.		
6. Birinci el piyasa daha çok sermaye piyasası bilinciyle çalışır.		
7. İMKB, tezgah üstü piyasa çeşidine örnektir.		
8. Vadeli piyasalarda, alıcı ve satıcı birbirini çok iyi tanır.		
9. Mezat piyasada, aracılık faaliyetleri karşılığında komisyon alınır ve alıcının yüklendiği riske ortak olunmaz.		
10. Doğrudan piyasa, fon arz edenler ile fon talep edenlerin, karşılıklı birbirini bulup, araya herhangi bir finansal aracı kuruluş girmeden fonların alım satımının gerçekleştirildiği piyasalardır.		

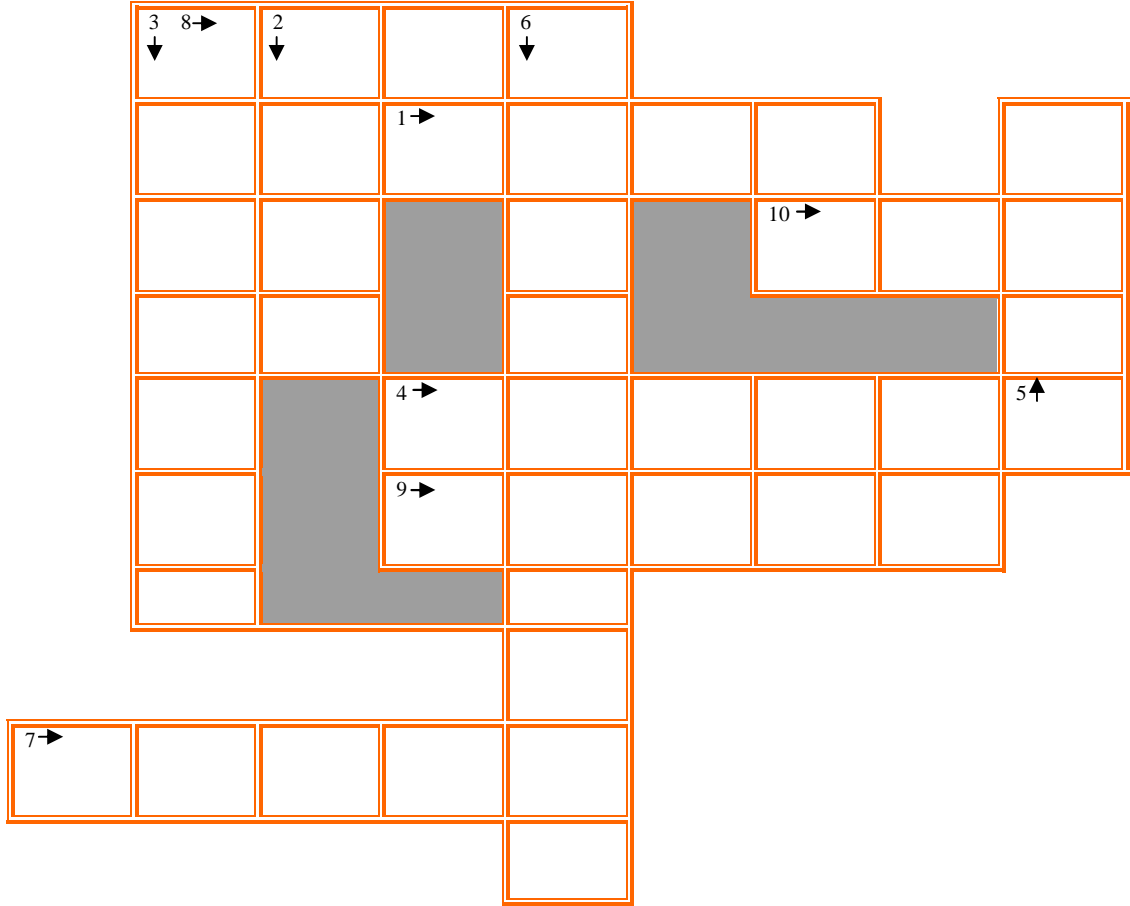
DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz. Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

B. UYGULAMALI TEST

Aşağıdaki soruları cevaplayarak bir sonraki sayfada bulunan bulmacaya yerleştiriniz.

- 1) Mal piyasasının diğer adıdır.
- 2) Kısa vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasa türüdür.
- 3) Orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasa çeşididir.
- 4) Finansal varlıkların gelecekteki bir tarihte, bugünden anlaşma sağlanmış bir fiyattan, alım-satımının yapıldığı piyasa çeşididir.
- 5) Organize olmuş sermaye piyasası çeşidine en iyi örnektir.
- 6) Menkul kıymetlerin borsa dışında alınıp satıldığı, organize olmamış piyasa çeşididir.
- 7) Tüm müşteri emirlerinin belirli bir mekana toplanarak, karşılaştırılması esasına dayanan piyasa çeşididir.
- 8) Belli miktarda bir mal veya kıymetin ve bunların karşılığı olan paranın, işlemin ardından takas gününde el değiştirdiği piyasa çeşididir.
- 9) Menkul kıymetlerin piyasaya sürüldüğünde ilk kez doğrudan satın alınması yani ..... tan olmasıdır.
- 10) Sermaye piyasasını düzenleyen kanunun baş harfleridir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı modül sonundaki cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Hata yapmışsanız öğrenme faaliyetini tekrar gözden geçiriniz.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız evet, uygulamadıysanız hayır kutucuklarını işaretleyiniz.

MODÜL ADI: Sermaye Piyasası Faaliyetleri UYGULAMA FAALİYETİ: Piyasa Çeşitlerini ve Özelliklerini Ayırt Etmek	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: SINIF VE NO:	
AÇIKLAMA: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri EVET ve HAYIR kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Piyasanın temelde kaçaya ayrıldığını biliyor musunuz?		
2. Mal piyasasının işlevini ve taraflarını biliyor musunuz?		
3. Finansal piyasaların kaçaya ayrıldığını biliyor musunuz?		
4. Para piyasalarının özelliğini biliyor musunuz?		
5. Sermaye piyasasının işlevini biliyor musunuz?		
6. Sermaye piyasasının sınıflandırmasını yapabiliyor musunuz?		
7. Vade bakımından sermaye piyasalarını ayırt edebiliyor musunuz?		
8. Örgütlenme bakımından sermaye piyasalarını sınıflandırabiliyor musunuz?		
9. İhraç bakımından sermaye piyasalarını sınıflandırabiliyor musunuz?		
10. Alıcı-satıcı bakımından sermaye piyasalarını sınıflandırabiliyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için ilgili faaliyetleri tekrarlayınız. Hepsi “EVET” ise bir sonraki öğrenim faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-3

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile piyasaların faaliyetlerini sıralayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Kütüphane ve İnternet aracılığı ile piyasa faaliyetlerinin neler olduğunu araştırınız.
- İnternet'ten ilgili web sayfalarını ziyaret edip, piyasa faaliyetlerinin nasıl gerçekleştiğini araştırınız.

3. SERMAYE PİYASASI FAALİYETLERİ

Fon kullananlar ile fon arz edenler arasında fon akımlarını düzenleyen kurumlar ile hukuki ve idari kurallar sermaye piyasası faaliyetlerini oluşturur.

Sermaye Piyasası Kanunu kapsamına giren sermaye piyasası faaliyetleri

- Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık,
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık amacıyla alım satımı,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil her türlü türev araçların alım satımının yapılmasına aracılık,
- Sermaye piyasası araçlarının geri alım veya satım taahhüdü ile alım satımı,
- Yatırım danışmanlığı,
- Portföy işletmeciliği veya yöneticiliği,
- Diğer sermaye piyasası kurumlarının faaliyetleridir.

3.1. Halka Arza Aracılık Faaliyeti

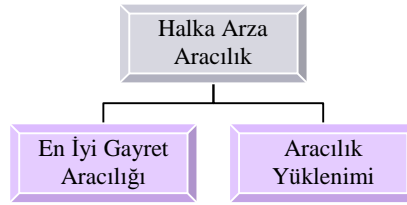
Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışına aracılık yapılmasını ifade eder.

Halka arza aracılık işlemini, Sermaye Piyasası Kurulu'ndan halka arza aracılık yetki belgesi almış aracı kurum ve mevduat kabul etmeyen bankalar yapabilir. Bunun yanında aracı kurumlar, halka arza aracılık faaliyetleri kapsamında acenteleri olarak faaliyet gösteren bankalardan, taleplerin toplanması, bu taleplerin aracı kuruma iletilmesi ve müşteriler tarafından ilgili sermaye piyasası aracının bedeli olarak tevdi (verme, bırakma) edilen nakdin tahsili veya geri ödemesi gibi işlemleri kapsamak üzere gişe hizmeti alabilir ve bu amaçla bir

satış grubu oluşturabilirler. Mevduat kabul etmeyen bankalar dışındaki bankalar bu tür gişe hizmetleri verilmesinin dışında hiçbir surette halka arza aracılık faaliyetinde bulunamazlar.

Sermaye piyasasında aracılık faaliyetleri, sermaye piyasası araçlarının yetkili kuruluşlar tarafından kendi nam ve hesabına, başkası nam ve hesabına, kendi namına başkası hesabına alım satımıdır. Halka arza aracılık “en iyi gayret aracılığı” veya “aracılık yüklenimi” olmak üzere 2 şekilde yapılabilir.

Şekil 3.1: Halka arza aracılık çeşitleri

3.1.1. En İyi Gayret Aracılığı

En iyi gayret aracılığı, halka arz edilecek sermaye piyasası araçlarının izahnamede (açıklanacak temel bilgi dökümanı) gösterilen satış süresi içinde satılmasını, satılmayan kısmın ise ihraççıya (satışı yapana) iadesini veya bunları daha önce satın almayı taahhüt etmiş üçüncü kişilere satılmasını ifade eder.

3.1.2. Aracılık Yüklenimi

Aracılık yüklenimi yönteminde, aracı kuruluş tarafından ihraççı şirkete halka arz edilecek sermaye piyasası araçlarının tamamının veya belli bir kısmının satılacağı taahhüt edilmektedir. Bakiyeyi yüklenim veya tümünü yüklenim şeklinde başlıca iki tür bulunmakla birlikte taahhüt kısmi olarak da gerçekleştirilebilir.

Bu kapsamda aracılık yüklenimi, sermaye piyasası araçlarının,

- Halka arz yoluyla satılmasının ve satılmayan kısmının tamamının bedeli satış süresi sonunda tam ve nakden ödenerek satın alınmasının (**Bakiyeyi Yüklenim**)
- Bedeli, satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenmek suretiyle tamamının satın alınarak halka satılmasının (**Tümünü Yüklenim**)
- Halka arz yoluyla satılmasının ve satılmayan kısmının bir kısmının bedeli satış süresi sonunda tam ve nakden ödenerek satın alınmasının (**Kısmen Bakiyeyi Yüklenim**) veya bedeli, satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenmek suretiyle bir kısmının satın alınarak halka satılmasının (**Kısmen Tümünü Yüklenim**)

satışı yapana taahhüt edilmesi suretiyle gerçekleştirilebilir.

3.1.3. Halka Arza Aracılığın Esasları

Halka arza aracılık yetki belgesine sahip kuruluşlar,

- Halka arza aracılık işlemlerini, izahnamede, sirkülerde (duyuruda), ilan ve reklamlarda, aracılık sözleşmesinde belirlenen esaslar çerçevesinde yürütürler.
- Yapay piyasa yaratılmasını sonucunu verecek yahut aracılık komisyonu dışında, kendilerine veya üçüncü şahıslara menfaat sağlanmasına imkan tanıyacak tasarruflarda bulunamazlar.
- Sermaye piyasası araçlarının halka arzı ile ilgili olarak, ilgili mevzuat ile belirlenen yükümlülüklerle aykırı işlem ve faaliyetlerde bulunamazlar.
- Sermaye piyasası aracının halka arzı ile ilgili olarak, ihraççı ve/veya hissedar hakkında detaylı inceleme yapma konusunda en iyi gayreti gösterirler.
- Halka arz fiyatının sermaye piyasası aracının gerçek değerini en doğru şekilde göstermesi yönünde azami özeni gösterirler.
- Halka arz sürecinde kamuya açıklanmamış bilgilerin kurum dışına ve kurum içinde farklı birimlere geçmesini engellerler.
- Aracı kurumların halka arza aracılık faaliyetleri esnasında yüklenebilecekleri taahhütlerin tutarı, Sermaye Piyasası Kurulu'nun sermaye yeterliliği düzenlemeleri uyarınca belirlenecek sınırı aşamaz.

3.1.4. Halka Arza Aracılık Sözleşmesi

Sermaye piyasası araçlarının halka arzının, sermaye piyasası aracını ihraç eden ile aracı kurum ya da mevduat kabul etmeyen banka arasında akdedilecek yazılı bir "aracılık sözleşmesi"ne bağlanması şarttır.

Aracılık sözleşmesi ile konsorsiyum (birlik) sözleşmesinin bir arada yapılmak istenmesi halinde, her iki sözleşmede yer alacak hükümler, tek sözleşmede birleştirilebilir ve sözleşme, sermaye piyasası aracını ihraç eden ile konsorsiyum yöneticisi ve konsorsiyuma katılan diğer aracı kurum ve mevduat kabul etmeyen bankalar tarafından birlikte imzalanır.

Konsorsiyum oluşturulması halinde, konsorsiyuma katılan aracı kurumlar ve/veya mevduat kabul etmeyen bankalar arasında yazılı bir konsorsiyum sözleşmesi düzenlenir. Konsorsiyumu yönetimi üstlenen kuruluş temsil eder.

3.2. Alım Satım Aracılık Faaliyeti

Resim 3.1: Alım-satım ilişkisi

Alım satım aracılık, daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık sıfatıyla ve ticari amaçla alım satımını ifade eder.

Aracı kuruluşlar, gerek borsa gerekse borsa dışında alım satım aracılık işlemlerine başlamadan önce müşterileriyle, yazılı bir sözleşme yapmak zorundadırlar. Bu sözleşme, aracı kuruluşla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmasıdır. Diğer taraftan, sözleşmenin imzalanmasından önce sermaye piyasası işlemlerinin risklerini açıklayan “*sermaye piyasası işlemleri risk bildirim formu*”nun müşterilere imzalatılması gerekir. Bu form imzalatılmadan müşteriler ile sözleşme imzalanamaz ve işlem yapılamaz.

Aracı kuruluşlar, “*sermaye piyasası işlemleri risk bildirim formu*”nu ve anılan sözleşmeyi imzaladıktan sonra müşterilerinden sermaye piyasası araçlarının alım satım emirlerini kabul edebilirler.

Borsa dışında hisse senedi alım satım aracılığı faaliyetinde bulunacak aracı kurumların, bu faaliyetlerin yürütülmesine elverişli bir merkez dışı örgüt ağına ve gerçekleşen işlemlere ilişkin bilgilerin anında ilanı ile bilgisayar ortamında emir alımına imkân verecek teknik alt yapıya sahip olmaları gerekmektedir.

3.2.1. Yurt Dışı Piyasalarda Yapılacak İşlemlerde Aracılık

Aracı kurumlar, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı saklı kalmak kaydıyla, yurt dışı piyasalarda yapacakları aracılık faaliyetlerinde aşağıdaki esaslara uygun hareket ederler:

➤ İşlemler, ilgili ülke mevzuatına göre faaliyet göstermeye yetkili aracı kuruluşlar vasıtasıyla yürütülmesi durumunda, söz konusu aracı kuruluşlarla yazılı sözleşme yapılması şarttır.

➤ Müşterilerle alım satım aracılık çerçeve sözleşmesinin yapılması ve yurt dışı işlemleri ile ilgili olarak bu sözleşmeye, sermaye piyasası aracının ve bedelinin transferi, saklama işlemleri, işlemlerin teyidi, karşılıklı hak ve yükümlülükler gibi özel hususların da konulması zorunludur.

➤ Aracı kurumların yurt dışı piyasalarda yapacakları işlemlerle ilgili olarak müşteriler itibarıyla izlemeye yönelik belge, kayıt ve iletişim sistemini kurmaları zorunludur.

3.2.2. Türev Araçlarının Alım Satımına Aracılık Faaliyeti

Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri dahil her türlü türev araçların aracı sıfatıyla ve ticari amaçla alım satımını ifade etmektedir.

Aracı kuruluşların türev araçların alım satımına aracılık faaliyetinde bulunabilmeleri için,

- Alım satım aracılığı yetki belgesine sahip olmaları,
- Türev araç işlemlerinin denetim ve kontrolünden sorumlu olmak üzere 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun ve SPK'ca belirlenen eğitim programlarını başarı ile tamamlamış, bu konuda çalışacak ihtisas personelinin bağlı olacağı bir birim yöneticisinin istihdam edilmiş olması,
- 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun, SPK'nın düzenlemeleri uyarınca gerekli lisans belgesine sahip ve SPK'ca belirlenen eğitim programlarını başarı ile tamamlamış münhasıran ve ayrı ayrı görevlendirilmek üzere yeter sayıda müşteri temsilcisi, muhasebe ve operasyon sorumlularının bulunması,
- Bu faaliyetin yürütülmesi için yeterli mekan, teknik donanım ve organizasyonun sağlanmış olması gereklidir.

Türev araçlarının alım satımının yapılmasına aracılık faaliyetini yürüten kuruluşlar müşterileri için herhangi bir işlem gerçekleştirmeden ve sözleşme imzalatmadan önce söz konusu işlemlerin risklerini belirten bir açıklama yapmak zorundadırlar.

3.3. Portföy Yöneticiliği

Portföy yöneticiliği: Finansal varlıklardan oluşan portföylerin, her bir müşteri adına, müşterilerle yapılacak portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde maddi bir menfaat sağlamak üzere vekil sıfatıyla yönetilmesidir.

Portföy yönetim şirketi; portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunmak üzere kanunda ve tebliğde belirlenen şartları yerine getirerek Kuruldan yetki belgesi almış şirkettir.

Portföy yöneticiliği faaliyeti portföy yönetimi şirketinin yanı sıra Kuruldan yetki belgesi alması koşuluyla aracı kurum ve mevduat kabul etmeyen bankalar tarafından da yürütülebilir.

3.3.1. Portföy Yönetim Şirketlerinin Kuruluş Şartları

Portföy yönetim şirketlerinin kuruluş şartlarının başında,

- Anonim ortaklık şeklinde kurulması,
- Hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olması,
- Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması,
- Kurucularının portföy yönetim şirketi kurucusu ve ortağı olmanın gerektirdiği mali güç, itibar ve yeterli tecrübeye sahip olmaları,
- Asgari ödenmiş sermaye tutarının yerine getirilmesi,
- Kurucuları ile sermayedeki doğrudan veya dolaylı pay sahipliği % 10 veya daha fazla olan gerçek veya tüzel kişilerin eski vergi ve prim borcu bulunmaması,
- Sermayenin % 10 ve daha fazlasını taahhüt eden kurucuların, gerekli kaynağı kendi ticari, sınai ve diğer yasal faaliyetleri sonucunda her türlü muvazaadan arı (hilesiz) olarak sağlamaları, esas sözleşmesinin kanun hükümlerine ve kurul düzenlemelerine uygun olması gerekmektedir.

Kurucular, kuruluş şartlarını taşıdıklarını kanıtlayan belgelerle birlikte kuruluş izni almak üzere başvururlar. Kurul, yapacağı incelemeler sonucunda şirket ve portföy saklama kuruluşunun niteliklerinin uygunluğunu eş zamanlı olarak değerlendirir. Kurulca yapılacak değerlendirme sonucunda başvurunun uygun görülmesi halinde, kuruluş işlemlerinin tamamlanması için Sanayi ve Ticaret Bakanlığına başvurulur.

Portföy yönetim şirketinin kurulmasının ardından faaliyet izni almak amacıyla Kurula başvurulur. Faaliyet izin başvurusunun kurulca uygun görülmesi halinde yetkili kuruma portföy yöneticiliği faaliyetini icra edebileceğini gösteren yetki belgesi verilir.

3.3.2. Portföy Yöneticiliği İlkeleri

Yetkili kurum,

➤ Yapılan bir alım satım işleminden dolayı herhangi bir ihraççıdan veya aracı kurumdan lehlerine komisyon, iskonto ve benzeri menfaat sağlıyorsa, bu durumu müşterilerine açıklamak zorundadır.

➤ Müşterinin yazılı bir direktifi olmadan borsalarda işlem görmeyen ve rayiç değerinin üstündeki varlıkları yönettikleri portföye alamaz ve portföyden bu değer altında varlık satamaz. Rayiç bedel borsada işlem gören varlıklar için borsa fiyatı, borsada işlem görmeyenler için işlem gününde portföy lehine alımda en düşük satımda en yüksek fiyattır.

➤ Portföyde yer alan varlıklar üzerinde, kendi veya üçüncü şahıslar lehine herhangi bir hukuki tasarrufta bulunamaz. Müşterinin yazılı bir talimatı olmadan portföyde yer alan varlıkları, portföy yönetimi amacı dışında bir başka şahsa devir veya teslim edemez.

➤ Herhangi bir şekilde kendine çıkar sağlamak üzere varlıkların alım satımını yapamaz. Müşteri hesabına verecekleri emirlerde gerekli özen ve basireti göstermek zorundadır.

➤ Basiretli bir tacir gibi davranmak ve yönettiği müşteri portföyleriyle çıkar çatışmasına meydan vermemek koşuluyla, kendine ait nakdi portföy yönetimine konu olan araç ve işlemlerle değerlendirebilir.

➤ Birden fazla portföy yönettiğinde objektif iyi niyet kurallarına aykırı olarak portföylerden biri veya birden fazlası lehine, diğerleri aleyhine sonuç verebilecek işlemlerde bulunamaz.

➤ Yatırım kararlarını, güvenilir gerekçe, belge ve analizlere dayandırmak, müşterilerinin mali durumunu ve eğitim düzeyini dikkate almak ve sözleşme hükümlerine uygun davranmakla yükümlüdür.

➤ Müşterilerine portföyün önceden saptanmış belirli bir getiriye sağlayacağına dair herhangi bir sözlü veya yazılı garanti veremez ve ilan ve reklamlarında bu anlamda gelebilecek ifadeleri kullanamaz.

➤ Müşteri menfaatleriyle kendi menfaatleri arasında çatışma olan durumlarda müşteri lehine davranmak zorundadır.

➤ Müşterilerin risk-getiri tercihlerini belirlemek, bu belirlemelere yönelik yazılı belge düzenlemek, söz konusu belgeleri sözleşmeyle birlikte saklamak, portföyleri bunlara uygun oluşturmak ve yönetmek zorundadır.

➤ Müşterilerin piyasa hakkında bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanıp bunların alım-satım kararlarını etkileyerek kendi lehlerine kazanç sağlamak amacıyla, müşterilerin gereksiz alım-satım yapmalarına ortam hazırlayamaz ve bu fiilin üçüncü şahıslar tarafından gerçekleştirilmesine herhangi bir şekilde yardımcı olamaz.

➤ Yönetilen portföylere ilişkin olarak portföy yöneticiliği dışında kalan faaliyeti çağrıştıracak isim ve ifadeler kullanamaz, belirli bir yönetim dönemi belirleyerek önceden toplanan paralarla ortak bir portföy oluşturamaz ve yönetemez veya tasarruf sahiplerini oluşturulmuş bir portföye iştirak ettiremez ve bu yönde ifadeler içeren ilan ve reklam yapamaz.

➤ Herhangi bir şekilde yanında çalışan kişilerin, olağan müşteri-şirket ilişkisi dışında kurumun imkânlarından yararlanmak suretiyle kendi nam ve hesaplarına işlem yapmalarına olanak sağlayamaz.

➤ Yazılı, basılı veya sözlü biçimde müşterilere duyurulacak ve yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarını, müşterilerine duyurmadan önce kendileri veya üçüncü şahıslar lehine kullanamaz.

3.3.3. Portföy Yöneticiliği Sınırlamaları

Portföy Yönetim Şirketleri,

- Aracılık faaliyetlerinde bulunamaz.
- Sermaye piyasası araçlarına ilişkin veya bunlardan bağımsız olarak kendi mali taahhütlerini içeren evrak çıkaramaz, ödünç para verme işlemleri yapamaz ve kredi alamaz.
- Portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı faaliyetleri ile bunlara ilişkin iş ve işlemler dışında hiç bir ticari, sınai ve zirai faaliyette bulunamaz, gerekli olanın üstünde taşınmaz mal edinemez.
- Bankalar Kanununda tanımlandığı üzere mevduat toplayamaz, mevduat toplama sonucunu verebilecek işlemler yapamaz.

3.4. Yatırım Danışmanlığı

Yatırım danışmanlığı, karşılığında herhangi bir maddi menfaat temin etmek suretiyle, müşterilere sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar hakkında ve sermaye piyasası ile ilgili diğer konularda yönlendirici nitelikte yazılı veya sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulması faaliyetidir. Yatırım danışmanlığı faaliyeti, Kurul'dan yetki belgesi almış kurumlarca yürütülür.

Yatırım danışmanlığı yetki belgesine sahip kuruluşlar, aşağıdaki faaliyetlerde bulunabilmektedir.

- Kişilerin veya şirketlerin uzun ve kısa vadeli finansal hedefleri, risk tercihleri, nakit gereksinimleri, vergi mevzuatı karşısındaki durumları dikkate alınarak yatırım planlarının oluşturulması.
- Şirketlerin, aktif-pasif yönetimi çerçevesinde bilançolarının analiz edilmesi, gelir kaynaklarının ayrıştırılması, finansman seçeneklerinin tespit edilmesi, risklerin tanımlanması ve azaltılması veya gelirlerin artırılması yoluyla mali profillerinin geliştirilmesi gibi konularda yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyelerde bulunulması.
- Şirketlerin, yurt içi ve yurt dışı piyasalardan finansman ihtiyaçlarının karşılanması, alternatif finansman stratejilerinin belirlenmesi, mali risklerden korunmaları konularında yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyelerde bulunulması ile finansman ihtiyacı olan ve finansman sağlayacak tarafların bir araya getirilmesi konusunda çalışmalar yapılması.
- Şirketlerin, birleşme, bölünme, ele geçirme ve iş ortaklıklarının kurulması ve benzeri sermaye veya ortaklık yapılarındaki değişikliklerle ilgili yeniden yapılandırılma faaliyetleri ve tasfiye sürecinde yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyelerde bulunulması.

3.4.1. Yatırım Danışmanlığına İlişkin Esaslar

Yatırım danışmanlığı faaliyetini yürütecek yetkili kurumlar,

- Müşterilerine gerçek dışı, yanlış, yanıltıcı veya abartılmış bilgilere dayalı tavsiyelerde bulunamazlar.
- Yatırım tavsiyelerini, güvenilir belge, destekleyici rapor ve analizlere dayandırmak zorundadırlar.
- Müşterilerinin mali durumunu, yatırım amaçlarını, likidite, getiri ve risk tercihlerini dikkate alarak en uygun yatırım kararını almalarını sağlayacak yönde tavsiyede bulunurlar.
- Verilen yatırım tavsiyeleri ile ilgili olarak müşterilere önceden saptanmış belli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir garanti veremezler.
- Doğrudan veya dolaylı olarak kendileri ile müşterileri arasında bir çıkar çatışması olduğunda, öncelikle müşterisinin menfaatini gözetmekle, müşteriler arasındaki çıkar çatışmalarının önlenememesi halinde ise müşterilerine adil davranmakla yükümlüdürler.
- Yazılı, görsel veya işitsel biçimde müşterilere duyurulacak ve yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarını, müşterilerine duyurmadan önce kendileri veya üçüncü şahıslar lehine kullanamazlar.

3.4.2. Yatırım Danışmanlığı Sözleşmesi

Yatırım danışmanlığı için yetkili kurumlar ile müşterileri arasında yatırım danışmanlığı çerçeve sözleşmesinin imzalanması şarttır. Bu sözleşmenin imzalanmasından önce yetkili kuruluşlar, aşağıdaki bilgileri içeren tanıtıcı bir formu müşteriye sunmak zorundadır.

- Yukarıda da yer verilen yatırım danışmanlığına ilişkin ilkeler.
- Yatırım danışmanlığı kapsamında müşteriye sunulacak bilgi ve tavsiyelerin oluşturulmasında kullanılan bilgi kaynakları, yatırım stratejileri ve analiz yöntemleri.
- Bilgi ve tavsiyelerin müşteriye sunulmuş biçimiyle (yazılı, sözlü, günlük, haftalık, aylık ve benzeri) ilgili esaslar.
- Olası çıkar çatışmaları.
- Müşteriyle imzalanan çerçeve sözleşmesinde belirtilen yatırım danışmanının, yetkili kurumdan ayrılması veya değiştirilmesi halinde yetkili kurum bu durumu müşterisine derhal bildirmek zorundadır. Müşteri, yeni görevlendirilen yatırım danışmanını uygun görmediği takdirde, sözleşmeyi tek taraflı olarak feshedebilir.

➤ Yetkili kurumlarda görevlendirilecek yatırım danışmanlarının 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun olmaları, SPK' nın lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca gerekli lisans belgesine sahip olmaları zorunludur. Yetkili kurumlar, yatırım danışmanı olarak görevlendirecekleri personeline mesleki yeterliliği aramak ve sağlamak zorundadır.

➤ Yatırım danışmanları, çalışmalarında ve karar almada gerekli mesleki özen ve titizliği göstermek zorundadır. Özen ve titizlik, dikkatli ve basiretli bir yatırım danışmanının aynı koşullar altında ayrıntılara vereceği önemi, göstereceği dikkat ve gayreti ifade eder.

➤ Yetkili kurumlar ve yatırım danışmanları, yatırım danışmanlığı faaliyetlerinde bağımsız olmak zorundadırlar. Bağımsızlık, mesleki faaliyetin dürüst ve tarafsız yürütülmesini sağlayacak bir anlayış ve davranışlar bütünüdür. Yatırım danışmanları, çalışmaları sırasında ortaya çıkabilecek çıkar çatışmalarından uzak kalmak, dürüstlük ve tarafsızlıklarını etkileyebilecek hiç bir müdahaleye imkân vermemek zorundadırlar.

➤ Yetkili kurumlar ile yatırım danışmanları, yetkili kuruma dışarıdan hizmet verenler, işleri dolayısıyla yatırım danışmanlığı faaliyeti hakkında öğrendikleri sırları açıklayamazlar; bu sırları kendileri veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanamazlar.

➤ Kamuoyunu aydınlatma amacıyla mevzuat gereği yapılan ilan ve duyurular, adli veya mevzuatla yetkili ve görevli kurum veya şahıslardan alınan resmi belgelere dayalı olmak kaydıyla, idari her türlü inceleme ve soruşturma halleri ile suç oluşturan durumlara ilişkin bilgilerin ilgililere usulüne uygun olarak verilmesi sır kapsamında değildir.

3.5. Menkul Kıymetlerin Geri Alım veya Satım Taahhüdü ile Alım Satım Faaliyetleri

Repo, bir menkul kıymetin işlem başlangıç valöründe satılıp, bitiş valöründe geri alınmasını ifade eder. Repo yapan taraf, parayı kullanan taraftır. Geri alma taahhüdü ile menkul kıymetin satımı söz konusudur. (Geri Alım İşlemi)

Ters Repo, bir menkul kıymetin işlem başlangıç valöründe alınıp, bitiş valöründe geri satılması işlemidir. Ters repo yapan, parayı kullandıran taraftır. Geri satma taahhüdü ile menkul kıymetin alımı söz konusudur. (Geri Satım İşlemi)

Kurulca yetki belgesi verilen aracı kuruluşların, işlem konusu menkul kıymetler üzerinde, yazılı bir çerçeve anlaşması uyarınca, kendi aralarında veya gerçek veya tüzel kişiler ile, belirli bir vadede, belirli bir fiyattan, repo ve ters repo işlemleri yapmaları mümkündür.

3.5.1. Repo ve Ters Repo İşlemlerini Yapmaya Yetkili Kuruluşlar

Repo ve ters repo işlemlerini, faaliyet izni almış bankalar ile daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık etmeye yetkili ve Kurul'un sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeleri uyarınca gerekli asgari öz sermaye yükümlülüğünü

sağlamış olan aracı kurumlar yapabilirler. Repo ve ters repo işlemlerinde bulunacak aracı kuruluşların,

- Bünyelerinde repo ve ters repo işlemlerini yürütebilecek yeterli sayıda müşteri temsilcisini,
- Yeterli mekan, teknik donanım ve belge-kayıt düzenini, sağlamış bulunmaları gerekir.

Yetkili kuruluşlar, borsada müşteri nam ve hesabına, kendi namına müşteri hesabına veya kendi nam ve hesaplarına, borsa dışında ise sadece kendi nam ve hesaplarına işlem yapabilirler. Yetkili kuruluşlar repo işlemlerinde kendi mülkiyetlerinde olmayan menkul kıymetleri kullanamazlar. Yetkili kuruluşların yapabilecekleri repo işlemlerinin limitine ilişkin düzenlemeler T.C. Merkez Bankası'nca yapılır.

3.5.2. İşlem Konusu Menkul Kıymetler

Repo ve ters repo işlemlerine konu olabilecek menkul kıymetler şunlardır:

- Devlet tahvilleri
- Hazine bonoları
- Banka bonoları ve banka garantili bonolar,
- Özelleştirme İdaresi Başkanlığı ve Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nca ihraç edilen borçlanma senetleriyle, mahalli idareler ve bunlarla ilgili idare, işletme ve kuruluşların kanun uyarınca ihraç ettikleri borçlanma senetleri,
- Varlığa dayalı menkul kıymetler dahil olmak üzere, menkul kıymetler borsaları veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya Borsada tescil edilmiş olan borçlanma senetleri

3.5.3. Repo ve Ters Repo İşlemlerinin Esasları

Repo ve ters repo işlemlerinin aşağıdaki esaslara göre yapılması gerekmektedir.

- Taraflar arasında, işlemlerin genel esaslarını düzenleyen yazılı bir çerçeve anlaşması yapılması,
- Repo işlemlerinde, taraflar arasında kararlaştırılan şartlarla işlemin yapılarak menkul kıymet bedelinin çerçeve anlaşmasında belirlenen şekilde ödenmesi,
- Ters repo işlemlerinde, taraflar arasında kararlaştırılan şartlarla işlemin yapılarak menkul kıymetin çerçeve anlaşmasında belirlenen usuller dahilinde tevdi edilmesi ve bu menkul kıymetlerin yetkili kuruluş tarafından TCMB'ce yapılacak düzenlemeler çerçevesinde "Depo" edilmesi,
- İşlemin vadesinde taahhütlerin yerine getirilerek kararlaştırılan bedelin ilgili tarafa iletilmesi ile menkul kıymetin karşı tarafa iade edilmesi,

- Yetkili kuruluşların müşterileri ile yaptıkları ters repo işlemlerinde, işlemin vadesinde söz konusu menkul kıymetlerin yetkili kuruluş tarafından “Depo” dan teslim alınarak karşı tarafa iade edilmesi,
- Ters repo işleminin yetkili kuruluşlar arasında yapılması durumunda ise, işlemin vadesinde menkul kıymetlerin yetkili kuruluşun talimatına istinaden “Depo” lar arasında hesaben karşı tarafa iade edilmesi.

Repo ve ters repo işlemlerinde vade, ilgili menkul kıymetin itfa tarihini aşmamak kaydıyla, serbestçe belirlenebilir. Vade sonu iş günü olarak tespit edilir. Uygulanacak faiz oranı taraflarca belirlenir.

Repo işleminde menkul kıymetin mülkiyeti alıcıya (parasını kullandıranı yani ters repo yapan tarafa) geçer ve getirileri de, çerçeve anlaşmasında aksine hüküm bulunmadıkça bu kuruluşa veya kişiye ait olur. Vade tarihinde (işlemin bitiş tarihinde) ise, menkul kıymetin mülkiyeti, karşılaştırılan bedelin ödenmesi ile tekrar yetkili kuruluşa (repo süresinde parayı kullanan tarafa yani repo yapan tarafa) geçer.

Ters repo işlemi ile menkul kıymet alımında ise menkul kıymetin mülkiyeti yetkili kuruluşa geçer ve getirileri de aksine hüküm bulunmadıkça yetkili kuruluşa ait olur. Vade tarihinde, menkul kıymetin mülkiyeti karşılaştırılan bedelin ödenmesi ile tekrar karşı tarafa geçer.

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Piyasada halka arz işlemlerini ayırt ediniz.	➤ Çevrenizde halka arz eden bir aracı kurum olup olmadığını araştırınız. ➤ Halka arz işlemi yapan bir aracı kurum var ise yetkili ile görüşüp ne tür işlemler yaptığını takip ediniz. ➤ Halka arz işlemi yapan bir aracı kuruluş yoksa internet aracılığı ile bilgi edininiz. En İyi Gayret Aracılığı ve Aracılık Yüklenimi sözleşmelerini internet aracılığı bulunuz ve uygulayınız.
➤ Piyasada alım satım aracılık faaliyetlerini ayırt ediniz.	➤ Yurtdışı piyasalarda alım satım aracılığı sözleşmesini İnternet aracılı ile bulmaya çalışınız. ➤ Türev araçların alım satım aracılığı sözleşmesini İnternet aracılığı ile edininiz. Alım satım faaliyetlerinin, sermaye piyasası kapsamında neler olabileceğini düşününüz.
➤ Halka arz aracılığının esaslarını ayırt ediniz.	➤ Halka arz aracılığının esaslarını gözden geçiriniz. İnternet aracılığı ile esasları yerine getiren bir aracı kurum hakkında bilgi toplayınız.
➤ Halka arz aracılık sözleşmeyi düzenleyiniz.	➤ Halka arz aracılığının esaslarını kavradığınıza emin olunuz. ➤ İlgili web sitesinden sözleşme içeriğini temin ediniz. ➤ Temin ettiğiniz sözleşmeyi düzenlemeye çalışınız. ➤ Düzenlediğiniz sözleşmeyi arkadaşlarınız düzenledikleri ile karşılaştırınız.
➤ Yurt dışı piyasalarda aracılık esaslarını belirleyiniz.	➤ Yurt dışı aracılık esaslarını modulunuzden, kütüphaneden ve İnternette faydalanarak bulunuz. ➤ Sermaye piyasaları ile ilgili web siteleri size yardımcı olacaktır. Bulduğunuz esasları kavramaya çalışınız.
➤ Portföy yönetim kuruluşlarını ve ilkelerini ayırt ederek seçiniz.	➤ Porföy yöneticiliği ve yönetim şirketinin tanımını kavradığınıza emin olunuz.

	➤ Portföy yönetim şirketlerinin kuruluş şartlarını gözden geçiriniz. ➤ Portföy yönetim kuruluşlarının diğer aracı kurumlardan ayıran en önemli özelliklerini belirleyiniz. ➤ Portföy yönetim şirketlerinin ilkelerini diğer aracı kurum ilkeleri ile karşılaştırınız.
➤ Yatırım danışmanlığı faaliyetlerini ayırt ediniz.	➤ Yatırım danışmanlığı faaliyetlerini tekrar ediniz. ➤ Faaliyetlerin diğer aracı kurumlardan farkını tespit ediniz. ➤ Yatırım danışmanlığının kaç çeşit faaliyeti olduğunu ve farklılıklarını belirleyiniz. Bu çalışmalarınızda kendinize küçük notlar yazarak çalışmanızı verimli hale getirebilirsiniz.
➤ Yatırım danışmanlığı sözleşmesi düzenleyiniz.	➤ Yatırım danışmanlığı faaliyetlerini kavradığınıza eminseniz, yatırım danışmanlığı sözleşmesini internet aracılığı ile edininiz. ➤ Sözleşmenin tüm maddelerini okuyunuz ve taraflar açısından yorumlamaya çalışınız. ➤ Elinizdeki sözleşme örneğini düzenleyiniz ve sınıfınızda karşılaştırma yapınız.
➤ Piyasalarda repo ve ters repo esaslarını bulunuz ve yetkili kuruluşları belirleyiniz.	➤ Repo ve ters repo işlemlerinin neler olduğunu kavradığınıza emin olunuz. ➤ Repo ve ters repo esaslarını gözden geçiriniz ve internet üzerinden araştırma yapınız. ➤ Repo ve ters repo yapmaya yetkili kuruluşları diğerlerinden ayırt ediniz. ➤ Siz repo veya ters repo yapacak olsanız hangi kurumu seçerdiniz kararınızı veriniz.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Doğru	Yanlış
1.Halka arza aracılık faaliyeti, kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışına aracılık yapmaktır.		
2.Halka arza aracılık işlemini mevduat kabul eden bankalar da yapabilir.		
3. Alım satıma aracılık, daha önceden ihraç <u>edilmemiş</u> olan sermaye piyasası araçlarının aracılık sıfatıyla alım satımıdır.		
4.Türev araçların alım satımına aracılık için yetki belgesine sahip olmak zorunlu <u>değildir</u> .		
5. Yatırım danışmanları, yatırım tavsiyelerini, güvenilir belge, destekleyici rapor ve analizlere dayandırmak zorundadır.		
6. Yurtdışı piyasalarda aracılık faaliyetinde Türk Parası Kıymetini Koruma mevzuatının saklı kalmasına <u>gerek yoktur</u> .		
7. Repo yapan taraf, parayı kullanan taraftır.		
8.Portföy yönetim şirketleri aracılık faaliyetlerinde bulunamazlar.		
9. Yatırım danışmanlığı çerçeve sözleşmesinin, taraflar arasında imzalanması <u>şart değildir</u> .		
10. Bir menkul kıymetin işlem başlangıç valöründe alınıp, bitiş valöründe geri satılması işlemi ters repodur.		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz. Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

B. UYGULAMALI TEST

Aşağıdaki soruların cevaplarını, her bir kutucuğa bir harf gelecek şekilde yazınız.

1. Bir menkul kıymetin işlem başlangıç valöründe satılıp, bitiş valöründe geri alınmasıdır.

2. Müşterilerine, sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar hakkında yazılı veya sözlü yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulması faaliyetidir.

3. Finansal varlıklardan oluşan portföylerin, her bir müşteri adına, müşterilerle yapılacak portföy yönetim sözleşmesi çerçevesinde maddi bir menfaat sağlamak üzere vekil sıfatıyla yönetilmesi faaliyetidir.

4. Halka arz edilecek sermaye piyasası araçlarının izahnamede (açıklanacak temel bilgi dökümanı) gösterilen satış süresi içinde satılmasını, satılmayan kısmın ise ihraççıya (satışı yapana) iadesini veya bunları daha önce satın almayı taahhüt etmiş üçüncü kişilere satılmasını ifade eder.

5. Aracı kuruluş tarafından ihraççı şirkete halka arz edilecek sermaye piyasası araçlarının tamamının veya belli bir kısmının satılacağını taahhüt eder.

6. Bir menkul kıymetin işlem başlangıç valöründe alınıp, bitiş valöründe geri satılması işlemidir.

7. Kurul kaydına alınacak sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışına aracılık yapılmasını ifade eder.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız evet, uygulamadıysanız hayır kutucuklarını işaretleyiniz.

MODÜL ADI: Sermaye Piyasası Faaliyetleri UYGULAMA FAALİYETİ: Sermaye Piyasası Faaliyetlerini Sıralamak	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: SINIF VE NO:	
AÇIKLAMA: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri EVET ve HAYIR kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Piyasa faaliyetlerinin çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
2. Piyasada halka arz işlemlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
3. Piyasada alım satıma aracılık faaliyetlerini ayırabiliyor musunuz?		
4. Halka arza aracılığın esaslarını uygulayabildiniz mi?		
5. Halka arza aracılık sözleşmesini düzenleyebiliyor musunuz?		
6. Yurt dışı piyasalarda aracılık esaslarını biliyor musunuz?		
7. Portföy yönetim kuruluşlarını ve ilkelerini seçebilir misiniz?		
8. Yatırım danışmanlığı faaliyetlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
9. Yatırım danışmanlığı sözleşmesini düzenleyebiliyor musunuz?		
10. Piyasalarda repo ve ters repo esaslarını ve yetkili kuruluşları seçebiliyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için ilgili faaliyetleri tekrarlayınız. Hepsi “EVET” ise bir sonraki öğrenim faaliyetine geçiniz.

ÖĞRENME FAALİYETİ-4

AMAÇ

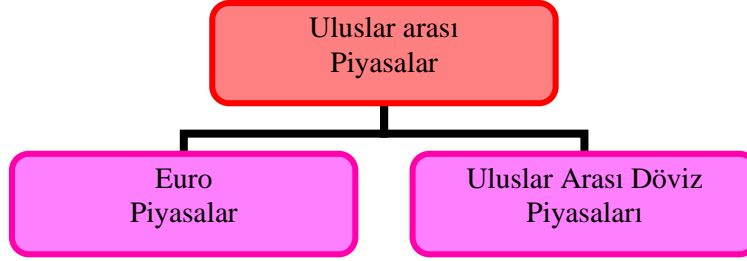
Bu öğrenme faaliyeti ile uluslararası para piyasalarını basın yayın araçları ile takip edebileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- İnternet ve kütüphane aracılığı ile uluslararası piyasaların kaçta ayrıldığını araştırınız.
- Euro para piyasaları ve euro tahvil piyasaları hakkında İnternet ve kütüphane aracılığı ile bilgi toplayınız.
- İnternet'ten ilgili web sitelerini ziyaret ederek uluslar arası döviz piyasalarını araştırınız.

4. ULUSLARARASI PİYASALAR

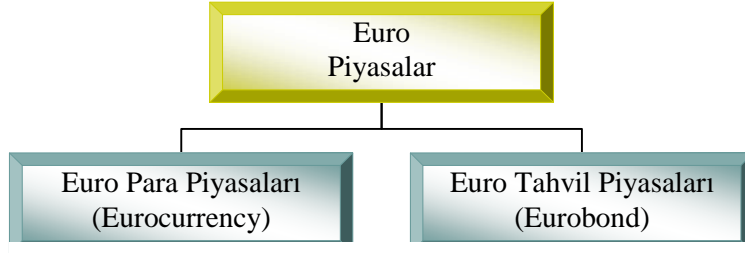
Uluslararası işlemler ve faaliyetler, değişik piyasalarda yapılabilir. Uluslararası piyasalar, öncelikle fonları değerlendiren **“Euro Piyasalar”** ve dövizlerin işlem gördüğü **“Uluslararası Döviz Piyasaları”** olmak üzere 2'ye ayrılır.

Şekil 4.1: Uluslar arası piyasa çeşitleri

4.1. Euro Piyasalar

Fonların işlem gördüğü euro piyasalar, vadelerine ve fonları doğrudan ve aracılık yoluyla değerlendiren piyasalar olmak üzere 2 çeşittir. Kısa vadeli fonların diğer adıyla paraların işlem gördüğü piyasa **“Euro Para Piyasası”** yani **“Eurocurrency”** piyasadır. Uzun vadeli fonların işlem gördüğü piyasa ise **“Euro Tahvil Piyasası”** yani **“Eurobond”** piyasasıdır.

Şekil 4.2: Euro piyasa çeşitleri

4.1.1. Euro Para Piyasaları (Eurocurrency)

Eurocurrency, yasal para statüsüne sahip olduğu ülke dışında, elde tutulan ve kullanılan paradır. Eurocurrency piyasaları, eurocurrency mevduat ve kredileriyle işlem yapan finansal aracılık rolünü üstlenen eurobankalar tarafından oluşturulmuş piyasalardır.

Eurocurrency (Euro-para) piyasalarının öncüsü 1950'lerin sonunda oluşan eurodollar piyasasıdır. **Eurodollar**, ABD dışında (özellikle Avrupa'da) bulunan dolarları ifade etmektedir. Eurocurrency piyasalar, kısa dönemli fon akımlarıyla ilgili olduğundan, uluslararası para piyasası görünümündedir.

Eurocurrency (europara) kendi ülkesi dışında bulunan paraları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu tip bir paranın özelliği doların özelliği dikkate alınarak açıklanabilir:

- Eurodollar ABD dışındaki dolarları ifade etmesine rağmen eurodollar ile ABD dolarının döviz kurları farklı değildir.
- Eurodollar döviz piyasasından ABD doları satın almakla oluşturulabilir. Fakat eurodollar piyasası döviz piyasası değildir.
- ABD 'deki ulusal mevduatlara ve eurodollar mevduatlarına uygulanan faiz oranları farklıdır. Bu dolarlar birbirlerinin çok yakın ikameleri durumundadır.
- Eurodollarlar, ABD'nin doğrudan kontrolü dışındadır.
- Uluslararası bankacılık ağı yoluyla, eurodollar, ABD bankacılık sisteminde kalabilir.

Eurocurrency piyasalar kısa dönemli fon akımlarıyla ilgili olduğundan, uluslararası para piyasası görünümündedir. Fakat bu piyasalar, uluslararası para piyasasının sadece bir yönüdür. Çünkü uluslararası para piyasasının iki alt sektörü vardır. Onshore ve offshore (eurocurrency) sektör. İki sektör arasındaki farklılık şu şekilde açıklanabilir. Bir ABD Hazine Bonosu New York'ta alım satıma konu olsaydı, bir onshore piyasa söz konusudur. Londra, Zürih veya Singapur'daki bir bankada bulunan dolar mevduatlarıyla yapılan işlemler durumunda ise offshore piyasa söz konusudur.

4.1.1.1. Euro Para Piyasasının (Eurocurrency) Yapısı

Eurocurrency piyasa, fonların en avantajlı yerlere transferini sağlayan, düzenlemelerden uzak bir piyasadır. Son derece geniş bir coğrafi alana sahip bu piyasa, uluslararası kredi, mevduat, arbitraj (kârcılık) ve spekülasyon (kâr sağlamak amacıyla vurguncu) gibi konularda ulusal para ve sermaye piyasalarıyla, döviz piyasalarıyla, hatta altın piyasasıyla rekabet etme gücüne sahiptir. Bu nedenle piyasa, farklı bir yapıya sahiptir.

Euro para piyasası, bankalararası bir piyasadır. Bu piyasada bankaların yanı sıra finansman şirketleri ve döviz ticaretiyle uğraşanlar, uzmanlaşmış diğer kurumlar faaliyette bulunmaktadır.

Fonları kredi olarak sunanlar; ticari bankalar, merkez bankaları, uluslararası finansal kurumlar, finansal olmayan kurumlar ve bireysel yatırımcılardır. Bunları kullananlar ise, ticari bankalar, kıymetli evrak komisyoncuları veya satıcıları, resmi kurumlar, ulusal ve uluslar arası firmalar, ithalatçılar ve ihracatçılardır.

Eurocurrency piyasalarının en belirgin özelliği, son derece geniş anlamda ele alınabilecek etkinliğidir. Bu, hem istenilen anda istenilen miktarda fon sağlanabilmesinden hem de LİBOR (Londra bankalararası piyasa faiz oranı) kullanılarak marjinal fiyatlama tekniğinden doğmaktadır. Ürün farklılaştırması ve haberleşme imkanı sağlaması, piyasaların etkinliğini arttırmaktadır.

Eurocurrency piyasalarının para yaratma mekanizmasında, uluslararası faaliyet gösteren bankalar önemli bir role sahiptir. Eurocurrency yani euro para iki şekilde yaratılabilir:

Bir ülkenin parası bir başka ülkedeki bankaya mevduat olarak yatırılabilir ya da, mevduatlar farklı ülkelerdeki eurobankalara transfer edilebilir. Dolayısıyla, bir banka mevduatının eurocurrency olabilmesi için iki şart gereklidir:

Birincisi, eurocurrency'yi kabul edecek tarafın banka olması gerekir. Bu nedenle, eurocurrency bir bankacılık olayıdır. İkincisi, mevduatı kabul eden bankanın, ilgili paranın kullanıldığı ülke dışında bulunması gerekir.

Euro para piyasalarında yapılan işlemler iki genel kategoride toplanabilir: Toptan (wholesale) ve perakende (retail) bankacılık işlemleri. Toptan bankacılık işlemleri, banka olmayan büyük firmalarla ticari bankalar arasındaki plasmanlarla (yatırım) ilgilidir ve piyasada uygulanan faiz oranlarını belirleyecek güçtedir. Bu nedenle rekabetçi unsurları daha fazla içermektedir. Perakende bankacılık işlemleri ise, daha küçük firmalar ve gelişmekte olan ülkelerle bankalar arasındaki plasmanlarla (yatırım) ilgilidir.

Eurocurrency piyasalar, bankalara işlemlerini farklılaştırma ve daha esnek bir şekilde faaliyette bulunma imkanı sağlamaktadır. Bankalar, bankalararası piyasayı kullanarak mevduat tabanını genişletebilmektedir. Böyle bir fırsat, bankaların müşterilerine uygun şartlarda kredi sunmasını kolaylaştırmaktadır. Bu nedenle, bankaların bu piyasalarda yabancı

para cinsinden belirlenmiş mevduat ve kredilerle ilgilenmelerinin iki nedeni olduğu kabul edilebilir:

- Spread (açılma, büyüme) ve arbitraj (kârcılık) imkanı sağlayan para piyasası işlemlerinden faydalanmak.
- Müşterileri olan firmalara hizmet etmek.

4.1.1.2. Euro Para Piyasası (Eurocurrency) Faaliyetleri

Kısa süreli ve bankalar arası (interbank) işlemlerin yapıldığı eurocurrency piyasasında euro dolar hakimdir ve işlemlerin % 80'i Euro dolar pazarında yapılmaktadır. Eurocurrency piyasasının faaliyet konuları oldukça geniştir ve klasik bankacılık hizmetlerinin çoğunu da kapsamaktadır. Bu hizmetleri kısaca belirtmek gerekirse,

- Mevduat kabulü,
- Kredi kolaylıkları,
- Döviz ve dövizle bağlı işlemler,
- Dış ticaret finansmanı, kredi sendikasyonu düzenlemeleri,
- Forfaiting, factoring gibi ihracat işlemleri,
- Leasing, arbitraj, altın işlemleri,
- Yatırım fonlarının oluşturulması,
- Menkul kıymet portföylerinin idare edilmesi
- Varlıklı müşterilerin her türlü ekonomik faaliyetlerinin yönetilmesidir.

Euro para piyasası faaliyetlerinin önemli bir kısmını, bankalararası (interbank) piyasa işlemleri oluşturmakta ve bu piyasa kısa vadeli çalışmaktadır.

4.1.2. Euro Tahvil Piyasaları (Eurobond)

Eurobond piyasaları (uluslar arası tahvil piyasası), kendi ülkeleri dışında bulunan tahvillerin alınıp satıldığı piyasalardır. Bu yönüyle eurobond piyasası, uzun vadeli fonların sağlandığı uluslararası sermaye piyasası görünümündedir.

Euro tahvil piyasası iki sektörden oluşmaktadır. Örneğin, x firması tarafından çıkartılmış EU ile belirlenmiş bir tahvil Frankfurt'ta alınıp satılmaktaysa bu piyasa onshore'dur. Aynı tahvil örneğin, Londra Panama ve Bahama'da işlem görmekteyse bu durumda da offshore piyasa söz konusudur.

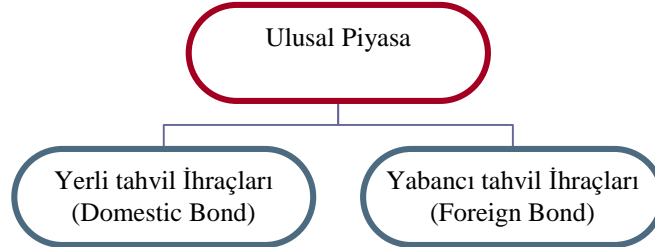
4.1.2.1. Eurobond (Uluslararası Tahvil) Piyasasının Yapısı ve İşleyişi

Global (evrensel) tahvil piyasasının sınıflandırılmasında kullanılan tek bir sistem mevcut değildir. Herhangi bir ülke açısından ele alındığında bu piyasa iç piyasa ve dış piyasa olarak ikiye ayrılabilir. Diğer yandan bu konuda çok çeşitli kriter kullanılarak söz konusu ayrıma gidilebilir. Bu kriterlerin başlıcaları aşağıya çıkarılmıştır:

- Tahvilin hangi para biriminden çıkarıldığı,

- Hangi ülkede ihraç edildiği,
- Hangi ülkelerin borsalarında kote edildiği,
- İhraçının hangi ülkeden olduğu,
- Yatırımcıların hangi ülkeden olduğu,
- ihraca lider olarak aracılık eden kuruluşun hangi ülkeden olduğu,
- Belgelemenin (documentation) ne olduğu (Euro mu, Ulusal mı olduğu)
- İhracın hangi ülkenin kanunlarına tabi olarak yapıldığı,
- Faiz gelirlerinin ödenmesinde hangi ülkenin kanunlarının uygulanacağı (stopaj vergisi).

Ulusal piyasada (iç piyasa) ihraç edilen tahviller; yerli ve yabancı tahvil piyasası olmak üzere 2'ye ayrılmaktadır.

Şekil 4.3: Ulusal piyasa çeşitleri

Yerli Tahvil İhraçları (Domestic Bond): İlgili ülkede ikamet eden bir ihraççı tarafından ve o ülke para birimi üzerinden yapılan ihraçlardır. İhraca aracılık eden kuruluşlar (bankalar) da yerli kuruluşlar olup, hedef yatırımcılar da o ülkede oturmakta olan kişi ve kuruluşlardır.

Yabancı Tahvil İhraçları (Foreign Bond): Yabancı bir ihraççı tarafından başka bir ülkede, o ülkenin para birimi cinsinden, ihraca aracılık eden konsorsiyumun (bir iş için oluşturulmuş birlik) da o ülke kuruluşlarından olduğu ve o ülke piyasası ile sınırlı tahvil ihraçlarıdır. Örneğin, bir Finlandiya şirketinin İngiltere'de İngiliz bankaları aracılığı ile İngiliz sterlini cinsinden yaptığı tahvil ihracına yurt dışı tahvil ihracı denmektedir.

Eurobond ve yabancı tahvil ihraçlarının ikisine birden "uluslararası tahviller" veya "yurt dışı tahviller" denmektedir. Yurtdışı tahvil piyasasının bir diğer adı ise "offshore" tahvil piyasasıdır. Bu tahvil ihraçları çeşitli ayırıcı özelliklere sahiptirler. Bunlar:

- Uluslararası bir konsorsiyum tarafından satış yüklenimi yapılır.
- Birkaç ülkede aynı anda (global ihraç) yatırımcılara arz edilir.
- Tek bir ülke kanuna tabi değildirler.
- Kayda tabi değildirler (unregistered form).

Euro-tahvilin en önemli ayırt edici özelliği yüklenici konsorsiyumu oluşturan kuruluşların hangi ülkeden olduğudur. Ancak sadece bir yüklenicinin taraf olduğu ihraçlar (bought deal) oldukça çok uygulanır hale gelmiştir. Diğer yandan ihraçının ve tek bir yüklenicinin kendi ulusal piyasaları dışında bir piyasada yaptıkları ihraç euro-tahvil ihracı sayılmamaktadır. Euro tahvilin bir diğer özelliği ise, tahvil sahiplerine yapılacak ödemelerde

kullanılacak para biriminin ait olduğu ülkenin kanunlarına tabi olmamasıdır. Uygulamada ise ABD ve Kanada, kendi piyasaları dışında ABD doları ve Kanada doları bazlı ihraçlarda kendi kanunlarını uygulamaktadır. Tahvil ihracında para birimi kullanılan birçok ülke otoriteleri, bu Eurotahvil arzlarını çok yakından takip etmektedirler. Bu ülkelerin, bu tür arzları düzenleme yetkileri yabancı para ve sermaye kısıtlamalarını uygulamaya koyabilmelerinden kaynaklanmaktadır.

4.2. Uluslar Arası Döviz Piyasaları (Forex)

Döviz ve Kambiyo sözcükleri, Türkçe'de çoğunlukla birbiri yerine kullanılan ve zaman zaman karışıklığa neden olan ekonomik terimlerdir. Kambiyo sözcüğü, Latince "combiare" den gelmiş olup, İtalyanca karşılığı "Cambium"dur ve değiştirmek anlamında kullanılır. Nakit, döviz, altın veya senet gibi menkul değerler üzerine yapılan işlemleri kapsar. Türkçe'de döviz ve kambiyo sözcükleri yabancı ülke parasını ve bu ülke parası üzerinden düzenlenen ticari senet, çek ve havale gibi ödeme araçlarını ifade etmek üzere birbirlerinin yerlerine kullanılmaktadır.

Genel bir tanımlama ile yabancı ülke paralarına döviz denmektedir. Nakit şeklinde olan eldeki paraya "*efektif*", nakde dönüştürülebilir herhangi bir araç şeklinde olanlara (banka havalesi, ödeme emri, döviz poliçeleri, mevduat sertifikaları, seyahat çekleri vb.) da "*döviz*" adı verilmektedir.

Geniş anlamda döviz ise, yabancı ülkelere ödeme yapmaya yarayan her çeşit araçtır. Bu anlamda çek, poliçe, emre yazılı senet, hazine bonusu, hisse senedi ve tahvil şeklindeki araçlar konvertibl para rejimlerinde döviz olarak kullanılırlar.

Döviz piyasalarının temel fonksiyonu, uluslararası ticaret ve sermaye akımlarının gerçekleştirilmesidir. Bugün dünyadaki en büyük mali piyasalar döviz piyasalarıdır. Dünyadaki döviz piyasaları içinde işlem hacmi en büyük olan ise Londra piyasasıdır.

Döviz piyasalarının diğer mal ve hizmet piyasalarından bazı temel farkları vardır. Bunlar daha çok farklı ulusal paraların birbirine dönüşümünü sağlayan bir örgüt veya kurumsal yapı niteliğindedirler. Ancak, bir piyasanın ana özelliklerini de bünyesinde taşırlar. Şöyle ki, bu piyasada da döviz arz eden satıcılar, döviz talep eden alıcılar ve aracı kurumlar vardır. Arz ve talebin karşılaşmasından döviz fiyatları oluşur. Döviz fiyatlarına "*döviz kurları*" (*exchange rates*) da denilmektedir.

Döviz piyasasının temel aracı kurumları ticari bankalardır. Hemen hemen tüm büyük bankalar müşterilerine döviz alım ve satım hizmeti sunarlar. Bankaların genellikle döviz işlemleri yapmak üzere kurulmuş özel servisleri (kambiyo departmanı) vardır.

Döviz piyasasının aracı kurumları arasında yer alan, banka dışı mali kurumlar da bulunmaktadır. Bunlar döviz ticareti ile uğraşan şirketler veya gerçek kişilerdir. Örneğin ülkemizde döviz büfesi olarak bilinen döviz ticarethaneleri birincisine, tahtakale piyasasında ayaklı piyasa diye adlandırılan döviz alıcı ve satıcıları da ikincisine örnek gösterilebilir.

Uluslararası döviz piyasası ise, Foreign Exchange kelimesinin kısaltılmış bileşimi olan Forex'tir. Forex, ülkelerin para birimlerinin birbirleriyle değiştirildiği bir finansal piyasadır. Forex piyasasında bir ülkenin para birimi karşılığında diğer bir ülkenin para birimi alınıp satılır. Dövizler piyasada fiziksel olarak el değiştirmez ve işlemler kurlar üzerinden ve kaydi olarak yapılır. Bütün dünyada belli başlı döviz parite fiyatları bu piyasada belirlenir. Forex piyasasında en çok işlem gören para birimleri, başta Amerikan Doları ve Japon Yeni olmak üzere: İngiliz Pound'u, İsviçre Frangı ve Avrupa para birimi Euro (Avro)'dur.

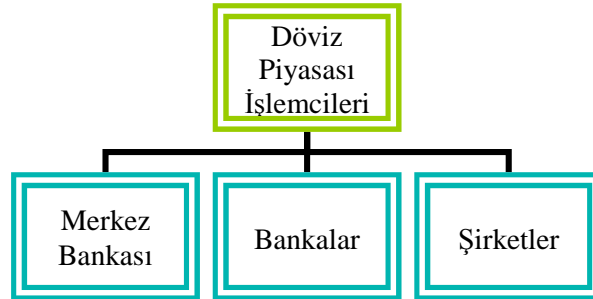
4.2.1. Döviz Piyasası İşlemleri

Bir ülke ve diğerleri arasında meydana gelen mal ve hizmet ve sermaye hareketleri döviz talebi ve arzını yaratır. Bu arz ve talebin karşılanması döviz piyasalarını oluşturur. Basit olarak ulusal paraların birbirlerine dönüştürülmesi ile ilgili tüm işlemleri kapsar.

Kısaca döviz piyasaları,

- Döviz kuru hareketlerine karşı korunma sağlama.
- Uluslararası işlemler için kredi sağlama ve satın alma gücünün transferi işlevlerini yerine getirir.

Bu piyasada işlem yapanlar,

Şekil 4.4: Döviz piyasası işlemcileri

• **Merkez Bankası**

1. İç para arzını düzenler.
2. Kendi para birimini korur.
3. Döviz rezervi bulundurur ve yönetir.
4. Kendi para biriminin faiz oranlarını kontrol eder.

• **Bankalar**

1. Çeşitli dövizlerde portföy yönetimi gerçekleştirir.
2. Pozisyon alarak ya da arbitraj yaparak kar elde eder.
3. Korunma amaçlı işlemleri gerçekleştirir.

• **Şirketler**

1. Döviz riskini ve maliyetinin minimize eder.
2. Fon hareketlerini optimize eder
3. Spekülasyon yaratır.

Günümüzde döviz piyasaları fiziksel bir mekan olmayıp, elektronik iletişim ağı ile birbirine bağlanmış kendi iş yerlerinden faaliyet gösteren katılımcıların oluşturduğu bir piyasadır. Döviz piyasası, yabancı paraların alınıp satıldığı kurumsal yapıdır.

Bu piyasada döviz arz ve talebi karşılır, bir ulusal para başka bir ulusal paraya dönüştürülebilir. Piyasanın üyeleri, bankalar, mali kuruluşlar, spekülâtörler, ihracatçı ve ithalatçılar, şirketler, kamu kuruluşları ve merkez bankalarıdır. Döviz piyasasında işlemler genellikle "*spot*"(*vadesiz*) işlemlerden oluşur. Bir kısım işlemler de "*vadeli (forward)*" olarak yapılmaktadır. Döviz piyasalarında gerçekleştirilen işlemlerden bazılarının bir kolu da para piyasası işlemleri ile ilgilidir. Bu nedenle aşağıda döviz piyasası ve bazı para piyasası ile ilgili işlem ve kavramların kısa tanımları verilmektedir.

Spot İşlem: Bir dövizin işlem tarihinde belirlenen bir kur üzerinden alış veya satışının iki iş günü sonrası valörü ile gerçekleştirilmesidir. Döviz piyasalarında kurlar spot valör için kote edilir. Aynı gün veya bir gün valörlü işlem yapılması durumunda spot kurlarda gerekli ayarlamalar yapılır.

Forward İşlem: Belli miktardaki dövizin, anlaşmanın yapıldığı tarihte belirlenen bir kur üzerinden ileriki bir tarihte veya bir zaman dilimi içerisinde, alım ya da satımının yapılması yükümlülüğüdür.

Arbitraj: Belli bir anda çeşitli piyasalardaki fiyat farklılıklarından yararlanarak kâr elde etmek amacıyla, bir dövizin alınıp satılması işlemine "*arbitraj*" adı verilmektedir.

R epo: Uluslararası piyasalarda bir gecedan bir yıla kadar olan vadeler için bir dövizin uluslararası piyasalarda geçerli olan faizler karşılığında borç alınıp verilmesi işlemleridir.

Outright (Düz Forward): Belirli miktarlardaki dövizin ileriki bir tarihte satılması ya da alınması söz konusudur.

Swap: Sözcük anlamı değiş tokuş anlamına gelen swap, faiz oranları ile döviz kurlarında oluşan dalgalanmalardan doğan riskleri minimize etmek amacıyla geliştirilmiş olan bir mali tekniktir. Swap işlemi bir dövizin forward alımı (satımı), spot satımı (alımı) veya aynı anda iki tane forward alım-satımı içeren (forward-forward) işlemlerdir.

Futures Contracts (Gelecekte İşlem Sözleşmeleri): Bu sözleşmeler, miktar ve niteliği belli standartlara göre belirlenen bir malın veya bir mali enstrümanın, gelecekte önceden belirlenmiş bir tarihte, üzerinde anlaşılan bir fiyattan organize bir borsada alım ya da satımını içeren sözleşmelerdir. İleri bir tarihte gerçekleşecek olan alım-satım işleminin fiyatı bugünden belirlenip anlaşmaya bağlanır. Döviz futures sözleşmeleri, sözleşme sahibinin gelecekteki bir tarihte önceden belirlenmiş bir döviz kurundan belli tutarda döviz elde

etmesini sağlayan standart bir anlaşmadır. Standart vade ve tutarı vardır. İşlemler her gün oluşun fiyata göre yeniden değerlendirilir (marked to market).

Options Contract (Opsiyon Sözleşmeleri): Bir opsiyon sözleşmesi, bir ürünün belli bir miktarını gelecekteki belirli bir tarihte veya bu tarihe kadar belli bir fiyattan alma ya da satma hakkını içeren bir anlaşmadır. Opsiyon satın alan taraf belirli bir fiyat üzerinden söz konusu ürünü alma veya satma hakkını belli bir prim ödeyerek satın alır. Opsiyonu satan taraf ise, karşı taraf talep ettiğinde sözleşmeye konu olan ürünü teslim etme yükümlülüğünü üstlenir. Bu yükümlülüğün doğması için, opsiyon hakkının vade tarihine kadar kullanılması şarttır. Döviz opsiyonunda belli miktardaki döviz önceden belirlenen fiyattan belirli bir tarihe kadar satın alma hakkı veren sözleşmelere "**call option (alım opsiyonu)**", satma hakkı veren sözleşmelere de "**put option (satım opsiyonu)**" denir. Amerikan opsiyonunda opsiyon, alıcı tarafından vade içinde herhangi bir tarihte kullanılabilir. Avrupa opsiyonunda sadece vade günü kullanılabilir. Options on futures (futures döviz opsiyonu) ise, gelecekteki belli bir tarihte veya bu tarihten önce, belli bir fiyattan işlem gören döviz futures sözleşmesinin alım ya da satım hakkını içerir. Opsiyonun kullanılması durumunda satın aldığı kadar futures sözleşmesi teslim edilir.

4.2.2. Uluslararası Döviz (Forex) Piyasasının İşleyişini Etkileyen Faktörler

Forex piyasasının işleyişini etkileyen faktörler 5 başlık altında toplanmaktadır. Bunlar:

Faiz Artışı ve Faiz Artışı Beklentisi: Kâr amacı güden kişi veya kuruluşlar, fonlarını en yüksek getiriyi sağlayacak para cinsine yönlendirmektedir. Avrupa'daki faiz oranı Amerika'dan yüksekse Euro (Avro) cinsi tahvillere talep artacağından Euro (Avro) da değer kazanacaktır. Amerika'da faiz yüksekse Amerikan Doları değer kazanır. Ayrıca faiz artırımı beklentisi, faiz artırımı yapacak ülkenin para biriminin değer kazanması sonucunu doğuracaktır.

Ekonomik Etkenler: [Enflasyon](#) oranı yüksek olan ülkenin ürettiği mallar yurt dışına kıyasla pahalı hale gelecek, ithal mallara ve döviz talebi yükselecek, ülkenin parası yabancı paralar karşısında değer kaybedecektir. Fakat kısa vadede [merkez bankası](#) enflasyonun yükselme tehlikesi karşısında faiz artırımı yapacağından, bu durumda, ülke parası değer kazanır. Ekonomik büyümenin etkisini anlamak içinse, büyümenin tüketime mi yoksa üretime mi dayandığı önemlidir. Tüketime dayalı büyüme ithalatı artıracaktır. Bunun sonucunda da döviz talebi de artacağından ülkenin para birimi değer kaybeder. Yatırıma dayalı büyüme gerçekleşiyorsa ülkede üretim artıp maliyetler düşeceğiinden ihracat artar ve sonuçta ülke para birimi değer kazanır.

Sermaye Hareketleri: Sermaye hareketlerinin son yıllarda büyük oranda artması dış ticaretten bile daha önemli hale gelmesine neden olmuştur. Bankaların her ülkede şubeler açması ve gelişen teknolojinin para tranferlerinin hızlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlaması sonucu uluslararası sermaye kâr edeceğini düşündüğü bölgeye hareket etmektedir. Bu noktada sermayenin vade ve amacı önem kazanmaktadır. Uzun vadeli yatırım amaçlı gelen sermaye ülke ekonomisi ve istihdam üzerinde olumlu etkiler yaparken, sıcak para olarak

nitelenen, kısa vadeli spekülâtif hareketlerden kazanç sağlamak amaçlı sermaye hareketleri beklemediği karı sağladığında aynı hızla çıkararak döviz dengelerini bozmaktadır.

Spekülasyon: İleride oluşması muhtemel fiyat hareketlerini tahmin etmeye çalışarak pozisyon alan spekülâtörler piyasa için gerekli likiditeyi sağlarken, piyasa düşerken ucuzladığını düşünerek alım yapıp, yükselirken pahalı olduğunu düşünerek satar. Böylece spekülâtörler dengenin kurulmasını sağlar ve "hedger"ların likit piyasayı kullanarak pozisyon almalarına yardımcı olur. Ama bazen düşüşün süreceği varsayımıyla satışa devam edip, yükselişin süreceğini tahminleyerek alıma devam etmesiyle fiyatlar aşırı uçlara da çekilebilir, ayrıca piyasalar, medyanın gücü ve her yere ulaşabilmesi kullanılarak ülke ekonomileri ya da önemli kişiler hakkında manipülâtif haberlerle etkilenebilir.

Politik Etkenler: Bir ülkedeki politik güç ve politik istikrar ülke ekonomisine de olumlu yansır. Politik gücün popülist politikalar izlemesi, yönetimde yetersiz kalması, diğer ülkelere karşı düşmanca bir politika izlemesi ve savaş tehdidi gibi durumlar döviz kurlarını etkileyecektir.

4.2.3. Forex Piyasasının Diğer Piyasalardan Üstünlüğü

Forex piyasası, işlem hacmi bakımından, dünyanın en büyük finansal piyasasıdır. Forex piyasasının günlük işlem hacmi, ortalama, 1,5 trilyon dolarla 3 trilyon dolar arasında değişir. Dünyanın en büyük borsası [New York](#) borsasıdır ve New York borsasının günlük işlem hacmi ortalama 20 milyar dolardır. İnanılmaz büyüklükteki toplam işlem hacmi, Forex piyasasını dünyanın en zengin adamının ya da en zengin insanlar grubunun dahi kolaylıkla manipüle edemeyeceği (yönlendiremeyeceği) bir piyasa haline getirmiştir. Böylece bu piyasa dış etkenlerden korunup sadece kendi iç kurallarına göre çalışmaktadır. Bu kuralları bilen yatırımcılar döviz fiyatlarının hareketlerini öngörebilmekte ve böylelikle yüksek kar sağlayabilmektedir.

Forex piyasasını diğer tüm piyasalardan üstün kılan diğer özellikler şunlardır:

- Piyasadaki aşırı [likidite](#)
- Pazardaki tacirlerin (trader) çok sayıda ve çok çeşitli olması
- Pazardaki tacirlerin coğrafi dağılımı
- Tüm iş günlerinde günün 24 saati alım-satım yapabilmeye olanağı
- Kurları etkileyen faktörlerin çeşitliliği
- "Deneme hesabı (demo account)" kullanılarak, hiçbir riske girilmeden sanal alım-satım yapılabilme ve bu yolla risk üstlenilmeden deneyim edinme imkanı

UYGULAMA FAALİYETİ

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ Euro para piyasalarının faaliyetlerini seçiniz.	➤ Euro para piyasalarının kısa vadeli fonların uluslararası karşılaştığı piyasa olduğunu unutmayınız. ➤ Eurocurrency piyasalarda bankaların fon yaratmadaki üstünlüğünü unutmayınız. ➤ Eurocurrency piyasaların hangi noktaları dikkate alarak işlem gerçekleştirdiğini gözden geçiriniz.
➤ Euro tahvil piyasalarının faaliyetlerini seçiniz.	➤ Euro tahvil piyasası çeşitlerini gözden geçiriniz. ➤ Eurobond piyasasının çeşitlendirilmesi için kullanılan kriterlerini hatırlayınız. ➤ Eurobond piyasası araçlarının neler olduğunu unutmayınız. ➤ Eurobond piyasalarında işlem çeşitlerini gözden geçiriniz.
➤ Uluslararası döviz piyasalarını ve faaliyetlerini seçiniz.	➤ Döviz ile efektif kavramını ayırt etmeye çalışınız. ➤ Döviz denilince aklınıza neler gelmekte hatırlayınız. ➤ Forex piyasasına etki eden etmenleri gözden geçiriniz. ➤ Forex piyasasının diğer piyasalara neden üstün olduğunu açıklayınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

A. OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Doğru	Yanlış
1. Eurocurrency piyasaları, eurocurrency mevduat ve kredileriyle işlem yapan finansal aracılık rolünü üstlenen eurobankalar tarafından oluşturulmuş piyasalardır.		
2. Eurocurrency piyasalar kısa dönemli fon akımlarıyla ilgili olduğundan, uluslararası piyasa sayılmazlar.		
3. Eurocurrency piyasalarda, fonları kredi olarak sunanlar; ticari bankalar, kıymetli evrak komisyoncuları veya satıcıları, resmi kurumlar, ulusal ve uluslararası firmalar, ithalatçılar ve ihracatçılardır.		
4. Eurocurrency piyasasında euro dolar hakimdir ve işlemlerin % 80'i Euro dolar pazarında yapılmaktadır.		
5. Eurobond piyasası, uzun vadeli fonların sağlandığı uluslararası sermaye piyasası görünümündedir.		
6. Euro-tahvilin en önemli ayırt edici özelliği yüklenici konsorsiyumu oluşturan kuruluşların hangi ülkeden olduğudur.		
7. Nakit şeklinde olan eldeki paraya "efektif", nakde dönüştürülebilir herhangi bir araç şeklinde olanlara da "döviz" adı verilmektedir.		
8. Belli bir anda çeşitli piyasalardaki fiyat farklılıklarından yararlanarak kâr elde etmek amacıyla, bir dövizin alınıp satılması işlemine "arbitraj" adı verilmektedir.		
9. Döviz piyasasında işlemler genellikle "forward"(vadeli) işlemlerden oluşur.		
10. Forex piyasasında bir ülkenin para birimi karşılığında diğer bir ülkenin para birimi alınıp satılır.		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz. Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

B. UYGULAMALI TEST

Aşağıda verilen soruları cevaplayarak diğer sayfada verilen şekil içerisinde soldan sağa, sağdan sola, yukarıdan aşağı ve aşağıdan yukarı doğru işaretleyiniz. Verdiğiniz cevapları işaretledikten sonra kalan harfler, size güzel bir metin oluşturacaktır. Kolay gelsin, başarılar...

1. Eurocurrency'nin Türkçe anlamıdır.
2. Londra Bankalararası Piyasa Faiz Oranının kısa adıdır.
3. Kendi ülkeleri dışında bulunan tahvillerin alınıp satıldığı piyasaların İngilizce adıdır.
4. Nakit şeklinde olan eldeki paradır.
5. Uluslararası döviz piyasalarının İngilizce adıdır.
6. Döviz piyasasında vadeli işlemlerin İngilizce adıdır.
7. Belli bir anda çeşitli piyasalardaki fiyat farklılıklarından yararlanarak kâr elde etmek amacıyla, bir dövizin alınıp satılması işlemidir.
8. Nakde dönüştürülebilir araç şeklinde olan, banka havalesi, ödeme emri, seyahat çekleri vb. genel adıdır.
9. Yasal para statüsüne sahip olduğu ülke dışında elde tutulan ve kullanılan paranın İngilizce adıdır.
10. Döviz piyasasında vadesiz işlemlerin adıdır.

<i>Y</i>	<i>Ü</i>	<i>D</i>	<i>Ö</i>	<i>V</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>K</i>	<i>S</i>	<i>E</i>	<i>L</i>	<i>E</i>	<i>N</i>	<i>E</i>
<i>L</i>	<i>Y</i>	<i>E</i>	<i>N</i>	<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>E</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>L</i>	<i>İ</i>	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>U</i>
<i>İ</i>	<i>İ</i>	<i>K</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>N</i>	<i>O</i>	<i>B</i>	<i>O</i>	<i>R</i>	<i>U</i>	<i>E</i>	<i>A</i>	<i>R</i>
<i>B</i>	<i>L</i>	<i>J</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>C</i>	<i>U</i>	<i>O</i>
<i>O</i>	<i>M</i>	<i>A</i>	<i>H</i>	<i>U</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>	<i>Y</i>	<i>E</i>	<i>T</i>	<i>İ</i>	<i>B</i>	<i>İ</i>	<i>C</i>
<i>R</i>	<i>Z</i>	<i>R</i>	<i>K</i>	<i>U</i>	<i>R</i>	<i>D</i>	<i>U</i>	<i>K</i>	<i>O</i>	<i>N</i>	<i>U</i>	<i>Y</i>	<i>U</i>
<i>Ü</i>	<i>K</i>	<i>T</i>	<i>S</i>	<i>E</i>	<i>F</i>	<i>O</i>	<i>R</i>	<i>E</i>	<i>X</i>	<i>L</i>	<i>T</i>	<i>E</i>	<i>R</i>
<i>C</i>	<i>E</i>	<i>İ</i>	<i>K</i>	<i>V</i>	<i>E</i>	<i>Y</i>	<i>A</i>	<i>Ş</i>	<i>A</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>C</i>	<i>R</i>
<i>A</i>	<i>K</i>	<i>B</i>	<i>O</i>	<i>L</i>	<i>S</i>	<i>P</i>	<i>O</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>N</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>E</i>
<i>Z</i>	<i>S</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>N</i>	<i>E</i>	<i>M</i>	<i>D</i>	<i>U</i>	<i>T</i>	<i>N</i>
<i>L</i>	<i>U</i>	<i>A</i>	<i>T</i>	<i>Ü</i>	<i>R</i>	<i>K</i>	<i>Ü</i>	<i>M</i>	<i>D</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>	<i>Y</i>	<i>C</i>
<i>E</i>	<i>N</i>	<i>E</i>	<i>M</i>	<i>U</i>	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>F</i>	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>K</i>	<i>E</i>	<i>Y</i>
<i>M</i>	<i>E</i>	<i>U</i>	<i>R</i>	<i>O</i>	<i>P</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>W</i>	<i>L</i>	<i>A</i>	<i>T</i>
<i>T</i>	<i>A</i>	<i>T</i>	<i>Ü</i>	<i>R</i>	<i>K</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>L</i>	<i>E</i>	<i>R</i>	<i>D</i>	<i>İ</i>	<i>Ğ</i>
<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>F</i>	<i>İ</i>	<i>T</i>	<i>K</i>	<i>E</i>	<i>F</i>	<i>E</i>	<i>İ</i>	<i>O</i>	<i>Z</i>	<i>Y</i>	<i>O</i>
<i>L</i>	<i>D</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>Ş</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>I</i>	<i>L</i>	<i>F</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>

DEĞERLENDİRME

Verdiğiniz cevapları modül sonundaki cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Hata yapmışsanız öğrenme faaliyetini tekrar gözden geçiriniz.

KONTROL LİSTESİ

Aşağıda listelenen davranışları, davranışlarınızın her birinde uyguladıysanız evet, uygulamadıysanız hayır kutucuklarını işaretleyiniz.

MODÜL ADI: Sermaye Piyasası Faaliyetleri UYGULAMA FAALİYETİ: Uluslar arası Para Piyasalarını Takip Etmek	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI: SINIF VE NO:	
AÇIKLAMA: Bu faaliyet kapsamında aşağıda listelenen davranışlardan kazandığınız becerileri EVET ve HAYIR kutucuklarına (X) işareti koyarak kontrol ediniz.		
Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
1. Uluslararası piyasa çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
2. Euro piyasa çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
3. Euro para piyasasının işlevini biliyor musunuz?		
4. Eurocurrency (euro para) piyasasının yapısını biliyor musunuz?		
5. Eurobond (euro tahvil) piyasasını tanımlayabiliyor musunuz?		
6. Eurobond piyasasının özelliklerini biliyor musunuz?		
7. Eurobond piyasasının işlemlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
8. Uluslararası döviz piyasalarını tanımlayabilip efektif ile döviz kavramını ayırt edebiliyor musunuz?		
9. Forex piyasaların işlem çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
10. Forex piyasaları etkileyen etmenleri sayabiliyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Uygulama faaliyetinde kazandığınız davranışlarda işaretlediğiniz “EVET” ler kazandığınız becerileri ortaya koyuyor. ”HAYIR” larınız için ilgili faaliyetleri tekrarlayınız. Hepsi “EVET” ise bir sonraki öğrenim faaliyetine geçiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

YETERLİK ÖLÇME

A. OBJEKTİF TESTLER (ÖLÇME SORULARI)

Aşağıdaki soruların cevaplarını **doğru ve yanlış** olarak değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Doğru	Yanlış
1. Fon kullanan girişimciler ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan yatırım ve finansman araçları ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıya " <u>piyasa</u> " denir.		
2. Piyasanın tarafları tasarruf sahipleri ve yatırımcılar olmak üzere 2'ye ayrılır.		
3. Finansal piyasaların temel fonksiyonu, tasarrufların yatırımlara dönüşmesine yardımcı olmaktır.		
4. Para piyasasından sağlanan fonlar, kredi olarak işletmenin dönen varlıklarının finansmanında kullanılır.		
5. Fon arz ve talebinin karşılaştığı sermaye piyasalarında, kısa vadeli fonlar işlem görmektedir.		
6. Sermaye piyasasında aracılık faaliyetleri, sermaye piyasası araçlarının yetkili kuruluşlar tarafından kendi nam ve hesabına, başkası nam ve hesabına, kendi namına başkası hesabına alım satımıdır.		
7. Portföy Yönetim Şirketleri, aracılık faaliyetlerinde bulunabilirler.		
8. Eurocurrency piyasalar, kısa dönemli fon akımlarıyla ilgili olduğundan, uluslararası para piyasası görünümündedir.		
9. Eurobond piyasası, kısa vadeli fonların sağlandığı uluslararası sermaye piyasası görünümündedir.		
10. Forex piyasası, işlem hacmi bakımından, dünyanın en büyük finansal piyasasıdır.		

DEĞERLENDİRME

Sorulara verdiğiniz yanıtları modül sonundaki cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Bu faaliyet kapsamında hangi bilgileri kazandığınızı belirleyiniz. Yanlış cevaplandığı sorularla ilgili konuları tekrar inceleyip öğrenmeye çalışınız.

KONTROL LİSTESİ

Modül ile kazandığınız yeterliği aşağıdaki ölçütlere göre değerlendiriniz.

Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
<i>Piyasa ile ilgili olarak</i>		
A) Piyasayı tanımlayabiliyor musunuz?		
B) Piyasanın taraflarını ayırt edebiliyor musunuz?		
C) Piyasa taraflarının işlevlerini biliyor musunuz?		
<i>Piyasa çeşitleri ile ilgili olarak</i>		
A) Piyasa çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
B) Finansal piyasa çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
C) Para piyasalarının işlevini biliyor musunuz?		
D) Sermaye piyasasını, çeşitlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
<i>Piyasa faaliyetleri ile ilgili olarak</i>		
A) Piyasa faaliyetlerinin çeşitlerini biliyor musunuz?		
B) Faaliyetlerin nasıl gerçekleştiğini öğrenebildiniz mi?		
C) Faaliyetlerle ilgili sözleşme düzenleyebiliyor musunuz?		
<i>Uluslararası piyasalar ile ilgili olarak</i>		
A) Uluslararası piyasaların genel ayrımını yapabiliyor musunuz?		
B) Europiyasaların işlevini, yapısını işlemlerini ayırt edebiliyor musunuz?		
C) Uluslararası döviz piyasalarının işleyişinin ve yapısının ayrımını yapabiliyor musunuz?		

DEĞERLENDİRME

Yaptığınız değerlendirme sonucunda eksikleriniz varsa öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Modülü tamamladınız, tebrik ederiz. Öğretmeniniz size çeşitli ölçme araçları uygulayacaktır. Öğretmeninizle iletişime geçiniz.

CEVAP ANAHTARLARI

ÖĞRENME FAALİYETİ 1 CEVAP ANAHTARI

1-	D
2-	Y
3-	Y
4-	D
5-	D
6-	Y
7-	D
8-	D
9-	Y
10-	D

S	E	Y	A	M	R	E	S	A	K
I	C	M	I	R	I	T	A	Y	A
N	Z	İ	A	F	İ	Y	A	T	R
İ	Ş	L	E	T	M	E	T	I	A
Z	R	A	Ç	K	V	F	Ü	R	T
İ	S	P	İ	U	A	U	K	M	E
L	H	İ	Ç	R	L	R	E	A	B
K	P	Y	E	U	İ	R	T	K	A
S	E	A	K	L	E	A	İ	B	İ
E	L	S	Ü	U	R	S	C	U	M
R	A	A	I	Ş	O	A	İ	K	O
A	T	R	C	E	L	T	K	A	N
S	N	A	A	T	E	M	E	L	O
T	İ	C	R	İ	F	O	N	E	K
A	S	O	A	L	Y	A	N	S	E
F	İ	N	A	N	S	M	A	N	S

ÖĞRENME FAALİYETİ 2 CEVAP ANAHTARI

1-	Y
2-	D
3-	D
4-	D
5-	Y
6-	D
7-	Y
8-	Y
9-	D
10-	D

3 8→ ↓ S	2 ↓ P	O	6 ↓ T						
E	A	1→ R	E	E	L				B
R	R		Z		10→ S	P			K
M	A		G						M
A		4→ V	A	D	E	L		5↑ İ	
Y		9→ İ	H	R	A	Ç			
E			Ü						
			S						
7→ M	E	Z	A	T					
			Ü						

ÖĞRENME FAALİYETİ 3 CEVAP ANAHTARI

1-	D
2-	Y
3-	Y
4-	Y
5-	D
6-	Y
7-	D
8-	D
9-	Y
10-	D

1.

R E P O

2.

Y A T I R I M

D A N I Ş M A N L I Ğ I

3.

P O R T F Ö Y

Y Ö N E T İ C İ L İ Ğ İ

4.

E N

İ Y İ

G A Y R E T

A R A C I L İ Ğ İ

5.

A R A C I L İ K

Y Ü K L E N İ M İ

6.

T E R S

R E P O

7.

H A L K A

A R Z A

A R A C I L İ K

8.

A L İ M

S A T İ M A

A R A C I L İ K

9.

Y U R T D İ Ş İ

P İ Y A S A

A R A C I L İ Ğ İ

10.

P O R T F Ö Y

Y Ö N E T İ M

Ş İ R K E T İ

ÖĞRENME FAALİYETİ 4 CEVAP ANAHTARI

1-	D
2-	Y
3-	Y
4-	D
5-	D
6-	D
7-	D
8-	D
9-	Y
10-	D

<i>Y</i>	<i>Ü</i>	⁸ <i>D</i>	<i>Ö</i>	<i>V</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>K</i>	<i>S</i>	<i>E</i>	<i>L</i>	<i>E</i>	<i>N</i>	⁹ <i>E</i>
² <i>L</i>	<i>Y</i>	<i>E</i>	<i>N</i>	<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>E</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>L</i>	<i>İ</i>	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>U</i>
<i>İ</i>	<i>İ</i>	<i>K</i>	<i>B</i>	<i>D</i>	<i>N</i>	<i>O</i>	<i>B</i>	<i>O</i>	<i>R</i>	<i>U</i>	^{E3}	<i>A</i>	<i>R</i>
<i>B</i>	<i>L</i>	<i>J</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>C</i>	<i>U</i>	<i>O</i>
<i>O</i>	<i>M</i>	<i>A</i>	<i>H</i>	<i>U</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>	<i>Y</i>	<i>E</i>	<i>T</i>	<i>İ</i>	<i>B</i>	<i>İ</i>	<i>C</i>
<i>R</i>	<i>Z</i>	<i>R</i>	<i>K</i>	<i>U</i>	<i>R</i>	<i>D</i>	<i>U</i>	<i>K</i>	<i>O</i>	<i>N</i>	<i>U</i>	<i>Y</i>	<i>U</i>
<i>Ü</i>	<i>K</i>	<i>T</i>	<i>S</i>	<i>E</i>	⁵ <i>F</i>	<i>O</i>	<i>R</i>	<i>E</i>	<i>X</i>	<i>L</i>	<i>T</i>	<i>E</i>	<i>R</i>
<i>C</i>	<i>E</i>	<i>İ</i>	<i>K</i>	<i>V</i>	<i>E</i>	<i>Y</i>	<i>A</i>	<i>Ş</i>	<i>A</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>C</i>	<i>R</i>
<i>A</i>	<i>K</i>	<i>B</i>	<i>O</i>	<i>L</i>	¹⁰ <i>S</i>	<i>P</i>	<i>O</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>N</i>	<i>S</i>	<i>İ</i>	<i>E</i>
<i>Z</i>	<i>S</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>N</i>	<i>E</i>	<i>M</i>	<i>D</i>	<i>U</i>	<i>T</i>	<i>N</i>
<i>L</i>	<i>U</i>	⁷ <i>A</i>	<i>T</i>	<i>Ü</i>	<i>R</i>	<i>K</i>	<i>Ü</i>	<i>M</i>	<i>D</i>	<i>R</i>	<i>İ</i>	<i>Y</i>	<i>C</i>
<i>E</i>	<i>N</i>	<i>E</i>	<i>M</i>	<i>U</i>	<i>S</i>	<i>T</i>	<i>A</i>	<i>F</i>	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>K</i>	<i>E</i>	<i>Y</i>
<i>M</i>	¹ <i>E</i>	<i>U</i>	<i>R</i>	<i>O</i>	<i>P</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>A</i>	<i>A</i>	<i>W</i>	<i>L</i>	<i>A</i>	<i>T</i>
<i>T</i>	<i>A</i>	<i>T</i>	<i>Ü</i>	<i>R</i>	<i>K</i>	<i>İ</i>	<i>Z</i>	<i>L</i>	<i>E</i>	<i>R</i>	<i>D</i>	<i>İ</i>	<i>Ğ</i>
<i>İ</i>	<i>N</i>	<i>F</i>	<i>İ</i>	<i>T</i>	<i>K</i>	<i>E</i>	<i>F</i>	^{E4}	<i>İ</i>	<i>O</i>	<i>Z</i>	<i>Y</i>	<i>O</i>
<i>L</i>	<i>D</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>Ş</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	<i>I</i>	<i>L</i>	⁶ <i>F</i>	<i>A</i>	<i>R</i>	.

YÜKSELEN YENİ NESİL İSTİKBAL SİZSİNİZ. CUMHURİYETİ BİZ KURDUK ONU YÜKSELTECEK VE YAŞATACAK OLAN SİZSİNİZ. NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE.

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK.

MODÜL DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARI

1-	D
2-	Y
3-	D
4-	D
5-	Y
6-	D
7-	Y
8-	D
9-	Y
10-	D

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

- Acente** : Aracı kurum ile imzalanan acentelik sözleşmesi çerçevesinde, sermaye piyasası araçlarına ilişkin alım ve satım emirlerinin aracı kuruma iletilmesine ve gerçekleşen emirlerin tasfiyesine aracılık eden kurumlar
- Analiz** : Çözümleme, tahlil
- Arbitraj** : Fiyat farklarından faydalanmak amacı ile para, kıymetli maden, tahvil ve hisse senedi alıp satma işlemi
- Arz** : Sermaye piyasası araçlarının satın alınması için her türlü yoldan halka çağrıda bulunma, davet etme
- Bakiye** : Kalan
- Banka** : Faizle para alıp veren, kredi, iskonta, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluşlar
- Borsa** : Sermaye piyasası araçlarının arz ve talebinin karşılaştığı örgütlenmiş piyasalar
- Bütçe** : Devletin, bir kuruluşun, bir aile veya bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerin tümü
- Dönen Varlık** : Bir yıldan daha kısa süre içerisinde paraya çevrilebilecek varlıklar
- Enflasyon** : Fiyatlar genel düzeyindeki sürekli artış
- Faiz** : Paranın fiyatı, kiralanan paranın kira bedeli
- Fon** : Para
- Hazine Bonusu**: Hazine tarafından vadesi bir yıldan kısa süreli olarak çıkarılan ve iskontolu olarak işlem gören borçlanma senetleri
- Hisse Senedi** : Anonim ortaklıklar tarafından çıkarılan ve anonim ortaklığın sermayesine belirli bir katılma payını temsil eden, yasal şekil şartlarına uygun olarak düzenlenmiş kıymetli evrak
- İhraç** : Dışarıya satış
- İpotek** : Bir taşınmazın alacağa karşılık güvence olarak tutulması
- İşlem Hacmi** : Borsada günlük gerçekleştirilen alım satımların toplam tutarı.
- İtfa** : Anonim şirket hisse senetlerinin yazılı değerlerinin şirket kar paylarından ayrılan fonun kullanılarak pay sahiplerine ödenmesi
- Kar Payı** : Kardan ortaklara dağıtılan pay
- Kıymetli Evrak**: Değerli kağıt, senet niteliğinde hak bildiren evrak
- Konvertibilite** : Bir ülke ulusal parasının döviz piyasasında serbestçe alınıp satılabilmesi, başka ülke parasına dönüştürülebilmesi, ulusal paranın ülkeye giriş ve çıkışlarının serbest olması
- Kote** : Menkul kıymetler borsalarındaki sürekli işlem görmesi talip edilen sermaye piyasası araçlarının ilgili borsa yönetmeliklerindeki şartları taşımaları durumunda ilgili Pazar listesine kayıt edilmesi ve işlem görmesinin kabul edilmesi
- Kur** : Yabancı paraların ulusal para cinsinden değeri
- Likidite** : Bir varlığın hızlı ve kolay bir biçimde nakde çevrilebilme derecesi
- Maliyet** : Bir değer için elde edilmesi için harcanan değer ve yapılan ödemelerin toplamı
- Manipülasyon** : Varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma

Menkul Kıymet: Ortaklık veya alacaklık hakkı sağlayan, belli bir tutarı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan, dönersel gelir getiren ve şartları SPK tarafından belirlenen kıymetli evrak

Mevduat : Faiz elde etmek veya güvende tutmak amacıyla banka veya benzeri kuruluşlara yatırılan para

Mezat : Açık artırma ile satış

Mübadele : Değişim

Münferit : Tek, ayrı, kendi başına olan

Nihai : Son

Özelleştirme : Kamu iktisadi teşebbüslerinin varlık veya hisse satışı, kiralama gibi yollarla devredilmesi veya kamu hizmeti üretiminden devletin çekilmesiyle kamu iktisadi etkinlik alanının daraltılması

Plasman : Yatırım, eldeki paranın gelir getiren bir kıymete bağlanması, bir yatırımda işletilmesi

Portföy : Gerçek veya tüzel bir kişinin kazanç sağlamak amacıyla oluşturduğu mali varlıklar bütünü

Rayiç : Bir para biriminin veya malın satış ve sürüm değeri

Reel : Gerçek

Rezerv : Saklanmış veya biriktirilmiş döviz, altın, para gibi değerler

Risk : Zarara uğrama tehlikesi

Sermaye : Gelir yaratma yeteneğine sahip ulusal veya uluslar arası düzeyde her türlü mali veya fiziksel varlık

Spekülasyon : Kişisel öngörülere dayanarak fiyatında yükselme beklenen iktisadi varlığı satın alarak veya fiyatında düşme bekleneni satarak aradaki fiyat farklılıklarından kar elde etme etkinliği

Tahvil : İhraç vadesi bir yıldan uzun menkul kıymetler

Takas : Değişim

Talep : İstek

Tasarruf : Gelirin tüketilmeyen kısmının gelecekte kullanılmak üzere ayrılması

Tasfiye : Bir işletmenin batması veya kapanması durumunda varlıkların satılarak alacaklılara dağıtılması

Teyit : Gerçekleme, onaylama

Valör : Kredi ya da mevduata faizin fiilen uygulanmaya başlandığı tarih

Yatırım : Ekonomik bir girişime belirli bir süre ile mal veya para yatırılması

ÖNERİLEN KAYNAKLAR

- Sermaye Piyasası Kitapları
- Sermaye Piyasası Kurulu İnternet sitesi
- Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliđi web sitesi
- İMKB web sitesi
- İnternette yer alan üniversitelerin siteleri
- Çevrenizdeki bankalar ile işletmeler
- Sermaye piyasası süreli yayınları

KAYNAKÇA

- ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI, **Sermaye Piyasası ve Finansal Kurumlar**, Eskişehir, 2004.
- AYTEMİZ Hüseyin, **Sermaye Piyasası ve Türkiye'deki Gelişimi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1991.
- **ÇİÇEK İlknur**, Avrupa Topluluğu Bütünleşme Sürecinde Türk Sermaye Piyasaları ve Topluluk Ülkeleri Sermaye Piyasaları İle Karşılaştırılması, **Lisans Bitirme Tezi, Ankara, 2001.**
- ÇİÇEK İlknur, **Sermaye Piyasası ve Finansal Kurumlar Yayınlanmamış Ders Notları**, İstanbul, 2006.
- GÜCENME, Ümit, **Türkiye'de Sermaye Piyasasındaki Son Gelişmeler**, Ankara, 1992.
- İSTANBUL MENKUL KIYMETLER BORSASI, **Sermaye Piyasası ve Borsa Temel Bilgiler Kılavuzu**, İstanbul, 2000.
- KOCAŞAHİNLER Leyla, **Türkiye'de Sermaye Piyasasındaki Yeni Araçlar, Sermaye Piyasasının Gelişimi**, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, 1995.
- COŞKUNCA Semra, **Revizyon**, Ankara, 2010
- www.spk.gov.tr
- www.tspakb.gov.tr
- www.imkb.gov.tr
- www.hazine.gov.tr
- www.alomaliye.com